

Professorsinstallation

LUNDS UNIVERSITET | UNIVERSITETSAULAN | 17 MARS 2023 KL 16.00

Denna broschyr kan beställas från sektionen Kommunikation,
tel 046-222 70 10, e-post info@kommunikation.lu.se. Broschyren finns även på
www.lu.se/om-universitetet/akademiska-hogtider/professorsinstallationer

Produktion Akademiintendenturen och Media-Tryck, Lunds universitet

Foto Kennet Ruona

ISBN 978-91-8039-582-3 (Tryckt version)

ISBN 978-91-8039-583-0 (Digital version)

Tryck Media-Tryck, Lunds universitet, februari 2023, 1000 ex.

Papper Scandia 2000 White 150 gr

Media-Tryck är ett svanenmärkt tryckeri. Läs mer om vårt miljöarbete på www.mediatryck.lu.se

MADE IN SWEDEN

Förord

Varmt välkommen till Lunds universitets professorsinstallation! Detta är den första ceremonin för 2023 och idag installeras 26 nya professorer till den högsta läroanställningen vid universitetet. Det är en stor och betydelsefull dag för alla som installeras. Det är en stor och betydelsefull dag för Lunds universitet.

Bakom en professorsutnämning ligger år av systematiskt arbete – ja, slit – men också begåvning och en djup känsla, gränsande till besatthet, för det ämne professuren är i. Även en framgångsrik akademisk karriär är en bergochdalbana mellan triumf och djup besvikelse där grundtonen utgörs av en ständig strävan efter att vara mer originell och samtidigt ha modet att en dag sätta punkt och ro projekten i hamn. Dagens installand har verkligen alla anledningar att vara stolta över sin prestation, och vi med dem!

Professor blir man nu inte utnämnd till blott för sin egen skull. Titeln är ett bevis på att man genom kollegial granskning har befunnits ha de kvaliteter som behövs för att utveckla akademien vidare tills nästa generation är redo att ta över. Och där hittar man några av de många glädjeämnena en akademisk karriär också för med sig: jag, och många med mig, menar att det inte finns något mer tillfredsställande än att bidra till att studenter och unga forskare utvecklas och växer

med uppgiften. Kanske framstår det allra tydligast i den högsta av universitetets utbildningar, forskarutbildningen. Doktorandutbildningen är krävande för alla parter men samspelet mellan doktorand och handledare sammanfattar på många sätt det som gör universitetet till en alldeles speciell plats att verka på. Här strävar vi efter att utbilda till självständighet och originalitet!

Med rätta ställs höga formella krav på dem som ska vägleda doktorander i de första stegen mot att bli forskare. Ändå ger universitetets professorer ofta så mycket mer utöver det som går att uttrycka i riktlinjer. Genom att bli en vetenskaplig samtalspartner kan man förmedla hur det är möjligt att både tro på och ständigt ifrågasätta sitt eget arbete. Hur man kan argumentera ihärdigt för sina slutsatser, men ändå vara uppmärksam på när det är dags att inse att man kanske haft fel.

Det är den akademiska hållningen – att låta argumentens kraft vara vägledande. Erfarenhet och kunskap att navigera rätt är den största gåva en professor kan ge till sina medarbetare. Det är också akademins största gåva till världen. Den fria kunskapsbildningen är en av grundstenarna i ett demokratiskt samhälle. Vörda därför den vetenskapliga diskussionen på det sätt den förtjänar. Och idag ska ni fira och glädjas åt att ni tar ett steg vidare i detta viktiga värv!

Erik Renström
Rektor

Gemensam installation av

professorn i religionshistoria med inriktning mot samtida religion Esther-Maria Guggenmos	6	professorn i medicinsk mikrobiologi med inriktning mot virus-värdinteraktioner Marianne Jansson	13
professorn i islamologi Oliver Scharbrodt	7	professorn i anesthesiologi och intensivvård Niklas Nielsen	14
professorn i miljö rätt Johannes Somsen	8	professorn i barn- och ungdomspsykiatri Eva Serlachius	15
professorn i cellbiologi Alex Evilevitch	9	professorn i endokrinologi Allan Vaag	16
professorn i biofysik Trevor Forsyth	10	professorn i rättssociologi Ole Hammerslev	17
professorn i klinisk mikrobiologi Gabriela Godaly	11	professorn i genusvetenskap Mia Liinason	18
professorn i experimentell onkologi Ingrid Hedenfalk	12	professorn i rättssociologi Anna Lundberg	19

professorn i statsvetenskap Ian Manners	20	professorn i experimentell högenergifysik Else Lytken	26
professorn i socialantropologi Simon Turner	21	professorn i astronomi Nils Ryde	27
professorn i företagsekonomi, särskilt socialt entreprenörskap Ester Barinaga	22	professorn i materialvetenskap Vanya Darakchieva	28
professorn i nationalekonomi Therese Nilsson	23	professorn i fysik med inriktning mot materialvetenskap Jonas Johansson	29
professorn i nationalekonomi med inriktning beteende- och experimentell ekonomi Eva Ranehill	24	professorn i stadsbyggnad med inriktning mot hållbar utveckling Andrew Karvonen	30
professorn i molekylär biofysik Derek Logan	25	professorn i violin Erik Heide	31

Varför är religioner attraktiva i Ostasien?

Jag är född 1977 i Münster och har studerat religionsvetenskap, teologi och sinologi i Münster, Bonn och Taipeh och har fördjupat mig i kinesiska religioner, i synnerhet buddhismen. Jag fascinerades av hur olikartat religioner påverkar och formar mänskligt liv i olika kulturer. I min avhandling (Gent, 2010) undersökte jag varför det är attraktivt att beteckna sig som buddhist i det urbana Ostasien. Under ett antal år ansvarade jag för att bygga upp Internationales Kolleg für Geisteswissenschaftliche Forschung (IKGF) vid universitetet i Erlangen och reflekterade över relationen mellan kinesisk buddhism och divination. Våren 2022 utsågs jag till professor i religionshistoria vid Lunds universitet, och min familj och jag flyttade till Skåne.

Det religiösa landskapet i Europa håller på att förändras i grunden. Inom forskningen talar man om denna förändring i termer av sekularisering. Men lever vi verkligen i ett mer sekulärt samhälle och vad avses egentligen med begreppet sekularisering? Och vilken inverkan har denna förändring på våra samhällen och på oss människor?

I min forskning närmar jag mig dessa frågor med fokus på Ostasien. På så vis hoppas jag kunna bredda förståelsen av religionens plats och roll i samhället. Medan jag tidigare forskade om urbana buddhister och den frekventa förekomsten av divination i Ostasien, har min nuvarande forskning två huvudinriktningar: Tillsammans med forskare från ett nätverk för religionsetetik frågar jag efter hur känslor bidrar till att berika religiösa ritualer och uttryck. Vad är det som gör att nutida stadsbor i Ostasien och Europa håller fast vid religiösa ritualer och ett religiöst levnadssätt? För det andra finner jag frågan om religionens ställning i det offentliga utbildningsväsendet i länder i Ostasien vara synnerligen intressant. Under det senaste seklet har religiösa aktörer i princip uteslutits från att verka inom det offentliga utbildningsväsendet. Medan olika, delvis konkurrerande modeller för filosofisk, etisk och religiöst grundad utbildning får lov att komma till uttryck i Europa, är intentionen i de flesta östasiatiska länder att finna nya metoder för moralisk fostran och att erbjuda elever i tonåren möjligheter att reflektera över livsåskådningsfrågor. Tillsammans med forskare från Ostasien undersöker jag hur olika religiösa samfund, särskilt kristna och buddhistiska, engagerar sig för att påverka denna utveckling.

Att förstå mångfalden inom islam

Min forskning går ut på att betrakta islam som ett historiskt och mänskligt fenomen. Detta innebär att man ser islam som en levande tradition som muslimer i olika historiska och geografiska sammanhang har förstått, tolkat, levt enligt och utövat på olika sätt. Utifrån detta perspektiv är islam inte en statisk och monolitisk tradition – liksom alla andra religioner är den extremt välutvecklad och mångfasetterad. I min forskning vill jag belysa mångfalden inom islam. Detta åstadkommer jag genom att undersöka islam insatt i två sammanhang: det moderna Mellanöstern och dagens Europa. Forskningen har bedrivits på både arabiska och persiska i syfte att undersöka den moderna muslimska trons intellektuella historia. Min forskning utmanar föreställningen att islam måste komma ikapp den moderna världen, ett synsätt som så ofta upprepas i både offentliga och akademiska debatter. I stället för att antyda att muslimska tänkare bör försöka ta efter Västvärlden visar min forskning att de lyckats inkorporera modernitet i den islamiska traditionen. De har åstadkommit detta genom att använda sig av islams stora filosofiska arv, som till skillnad från vad många hävdar inte är bakåträvande och föråldrat, utan dynamiskt och framåtblickande. Jag har också studerat muslimer i dagens Europa i syfte att belysa den interna mångfalden bland europeiska muslimer och deras transnationella kopplingar till länder i Mellanöstern med en muslimsk majoritet. Min forskning visar att muslimer i Europa inte bara tar emot auktoritativa åskådningar från religiösa auktoriteter i den muslimska världen, utan att de också skaffat sig betydande makt och inflytande, och att de också i allt högre grad är med och utformar religiösa tankar och seder i länder med muslimsk majoritet.

Jag är född 1976 och är uppvuxen i Tyskland. 1996 började jag att studera religionsvetenskap, islamologi och filosofi vid Bonns universitet och kompletterade 2000 min magisterexamen vid School of Oriental and African Studies, University of London. Vid samma universitet i London disputerade jag 2006 i religionsvetenskap och islamologi. Därefter följde flera undervisnings- och forskningspositioner i USA, Irland och Storbritannien. Jag var professor i islamologi vid universitetet i Birmingham innan jag kom till Lunds universitet 2022.

Jag bor nu i Lund med min fru Yafa och våra två barn Hadi och Leila.

Interaktionen människa-natur: Mot symbiotiska relationer

Jag föddes 1964 och växte upp i Eindhoven (Nederländerna), en stad förknippad med teknisk innovation. Barnen förväntas göra karriär inom teknik, med studier vid en av de många högskolorna. Till min förfäran visade jag varken talang eller intresse för kemins, fysikens och matematikens kvantitativa värld. Istället började jag studera den normativa världen ur ett juridiskt perspektiv i Utrecht och vid University of Hull, där jag doktorerade i miljö rätt, vilket ansågs vara ett marginellt område.

Mina formativa år i Eindhoven är en förklaring till att jag försöker förstå interaktionen mellan den naturliga världen och människan med juridik, marknader och teknik som medlande krafter, först som professor i bioteknik och juridik i Amsterdam, sedan i reglering och teknik respektive EU-rätt vid Tilburgs universitet och sedan februari 2022 i miljö rätt i Lund.

Västerländska samhällen verkar utifrån dikotomier beträffande rum, tid och varseblivning, som varit falska redan från början, så till den grad att de nu utgör ett överhängande hot mot mänsklighetens, andra djurs och växters överlevnad. Även om föreställningen att det för livet i framtiden skulle gå att särskilja och prioritera aktuella, lokala, privata och mänskliga ambitioner från den globala, offentliga och naturliga infrastrukturen är lika moraliskt bankrutt som den är vetenskapligt absurd, utgör denna tanke ändå stommen i våra rättsordningar och politiska ekonomier.

De katastrofala miljö följderna och de globala orättvisorna som uppstår till följd av dessa juridiskt formaliserade politiska ekonomier gör det nödvändigt att fundamentalt tänka om vad gäller marknadernas, teknikens och juridikens roll i hur vi upprättar hållbara och rättvisa förhållanden mellan människor och natur.

“Lagen” spelar en särskilt avgörande roll, eftersom den har sista ordet i samhällen som omfamnar “rättsstatsprincipen”. Det innebär att lagen avgör vilka tekniker som ska förbjudas och vilka som ska krävas, eller vilka marknader man ska förbjuda eller stimulera. Lagen bestämmer också vem som ska delta i det konstitutionella förfarandet att “bestämma hur man ska bestämma”.

Således är jag övertygad om att juridik akademikernas viktiga uppgift är att omdefiniera rättsordningar på ett sätt som med den franske filosofen Serres kan klassas som ett “naturligt symbioskontrakt”. Med tanke på hur EU-rätten använts för att befria marknader från nationella förkastningsgränser finns det all anledning att tro att juridik kan användas för att skapa en varaktig fred mellan människor och natur genom att etablera universellt överordnade och tidlösa naturliga regleringssystem för de territoriella och tidsmässigt betingade antropogena regleringskrafter som gäller för både marknader och inom juridiken.

Biofysik i tjänst för bekämpning av obotliga virusinfektioner

Närmare 90 procent av jordens befolkning är infekterade med herpesvirus och infektionerna är livslånga. Den största utmaningen ligger i att alla existerande antivirala läkemedel riktar sig mot specifika proteiner som har en stor mutationsförmåga som leder till snabb resistensutveckling. Resistensutvecklingen är ett ständigt hot för patienter med nedsatt immunförsvar, där behovet av herpesbehandling är som störst. Det gäller till exempel nyfödda, patienter med HIV och cancer. Virus har ett tunt proteinhölje, en kapsid. Inuti kapsiden ligger arvsmassan, generna. Hur viruset bildas av sina beståndsdelar och virusets infektionsförlopp i cellen styrs av både molekylära och fysikaliska krafter. Hittills har de fysikaliska krafterna ägnats mycket lite uppmärksamhet. Jag leder en forskargrupp som genom ett interdisciplinärt angreppssätt studerar virus ur en ny och unik infallsvinkel, där fokus ligger på just virusets fysikaliska egenskaper. Jag har bland annat upptäckt att herpesvirus har ett högt mekaniskt tryck inuti kapsiden på grund av att det är fullpackat med virala gener. Trycket inuti kapsiden gör att herpesviruset kan infektera celler genom att skjuta in sina gener in i cellen med mycket stor kraft. Vi har vidare upptäckt hur man kan "stänga av" detta tryck och därmed blockera virusets infektionsförmåga. Denna upptäckt utgör ett genombrott i utvecklingen av nya antivirala läkemedel, mot vilka herpesvirus och många andra virus inte kan utveckla resistens.

Jag undersöker parallellt hur förändringarna i cellens mekaniska egenskaper påverkar infektionsförloppet och får på så sätt en helhetsbild av virusets livscykel. Min forskning ger nya möjligheter för bekämpningen av hittills obotliga virusinfektioner samt bidrar till utvecklingen av virusbaserad genterapi för behandling av många genetiska sjukdomar, inklusive cancer.

Jag är född 1974 i Sankt Petersburg, men kom 15 år gammal till Malmö med familjen. 1997 tog jag magisterexamen i fysikalisk kemi vid Lunds universitet och disputerade i samma ämne år 2001. Som postdoktor vid University of California forskade jag om virus och startade 2004 en egen forskargrupp i virusbiofysik i Lund. Jag blev docent i biokemi 2006 och universitetslektor 2009. Samma år tackade jag ja till erbjuden fast tjänst som Associate Professor vid Carnegie Mellon University i Pittsburgh. År 2017 flyttade jag till University of Illinois, också som Associate Professor. Samma år blev jag universitetslektor i cellbiologi vid Medicinska fakulteten i Lund. Jag delade min tjänst mellan Illinois och Lund fram till 2020, då hela min forskningsgrupp flyttade till Lunds universitet. År 2022 utsågs jag till professor. Jag bor i Bjärred och har två barn Mark och Esther.

Biofysiska studier av molekyler i hälsa och sjukdom

Jag föddes 1957 i London. Jag är irländare men har bott i Storbritannien, Hong Kong, Eswatini i södra Afrika, Frankrike och nu i Sverige. Jag tog en kandidatexamen i fysik och biologi vid universitetet i Keele, slutförde en doktorexamen och fortsatte med postdoktoral forskning i biofysik. Jag fick därefter ett lektorat i fysik. År 2005 befordrades jag till en personlig professur i biofysik. 1999 flyttade jag till Institut Laue-Langevin (ILL) i Frankrike och deltog i det stora Grenoble Partnership for Structural Biology (PSB). Jag flyttade till Lund med min fru Rachel i december 2021 för att bli professor i biofysik och föreståndare för LINXS.

Vi har tre vuxna barn – två söner och en dotter.

Under min doktorand- och postdoktorala forskning studerade jag de anmärkningsvärda molekylära förändringar som sker i DNA-dubbelspiralens struktur. Detta gjordes genom att utnyttja kraftfulla röntgenstrålar vid en av de första synkrotronröntgenkällorna, i Daresbury i Storbritannien. Vårt intresse var att använda röntgenstrålarnas stora ljusstyrka för att i realtid följa övergångarna mellan olika former av DNA. Detta ledde till några spännande resultat och en omslagsartikel i tidskriften *Science*. Arbetet med röntgen ledde till idén att vid Institut Laue-Langevin (ILL) i Grenoble använda neutroner för att ge information om vatteninteraktioner med DNA som inte är möjliga att få med andra metoder. De här röntgen- och neutronmetoderna krävde utvecklingen av nya former för analys och beräkningar. 1999 blev jag kontaktad av ILL om en position som senior gästforskare i Grenoble för att arbeta mot dessa vetenskapliga mål. När jag flyttade till Grenoble initierade jag utvecklingen av instrument och infrastruktur av avgörande betydelse, vilket säkrade omfattande finansiering från Storbritannien, Frankrike och EU. Jag startade också en nydanande Life Science Group, som spelade en avgörande roll i bildandet av Grenoble Partnership for Structural Biology – det första centret för integrativ strukturbiologi, som nu används av hundratals forskare i Grenoble och i hela Europa. Under min tid i Grenoble gick min forskning i riktning mot molekylära aspekter av progressiva amyloidrelaterade sjukdomar (t.ex. Alzheimers och Parkinsons), och detta är nu ett av de centrala forskningsområdena för min grupp vid Medicinska fakulteten. Hälften av min tid går till min roll som föreståndare för LINXS – ett s.k. "advanced studies"-institut som ska maximera användningen av stora forskningsanläggningar som MAX IV och ESS och lyfta dessa som centrala plattformar för svensk och europeisk forskning.

Behandling mot resistent tuberkulos

Antimikrobiell resistens (AMR) ökar i alla länder och utpekats av WHO som det största hotet vi står inför som ett globalt samhälle. Antibiotikaresistenta bakterier orsakade fem miljoner dödsfall 2019, och siffran ökar för varje år. Även dödligheten i infektionssjukdomen tuberkulos (TBC) ökar återigen i världen efter flera år av minskade dödsfall, vilket förklaras med att antalet resistenta TBC-bakterier är stigande. TBC orsakas av bakterien *Mycobacterium tuberculosis* och är den infektionssjukdom som, efter covid-19, skördar flest liv varje år. Förra året insjuknade en halv miljon människor med antibiotikaresistenta TBC-bakterier. Behandling av infektioner med antibiotikaresistenta TBC-bakterier kräver upp till två års behandling med flera olika antibiotika till stora kostnader. Behandlingen ökar risken för allvarliga biverkningar hos patienterna och ungefär hälften avlider.

Vi har identifierat nya antimikrobiella substanser som dödar resistenta bakterier med andra verkningsmekanismer man tidigare känt till. För att få fram fler effektiva substanser genomför vi sökningar i stora genbibliotek. Under den första utvecklingsfasen utvärderar vi den antimikrobiella effekten av dessa nya biologiska molekyler i flera steg. De nya substanserna testas laborativt mot resistenta bakterier från patienter, och senare även i våra djurmodeller. Dessutom genomför vi en utförlig toxikologisk säkerhetsutvärdering för att säkra att de nya substanserna är ofarliga för människan. Den ökande dödligheten på grund av AMR kräver att utvecklingen av nya läkemedel prioriteras. Målet är att hitta nya antimikrobiella ämnen som kommer att förbättra framtidens behandling av resistenta infektioner.

Jag är född 1970 i dåvarande Tjeckoslovakien, men uppvuxen i Lund, där jag tog magisterexamen i kemi och vidare år 2000 doktorsexamen i medicinsk mikrobiologi. Därefter följde postdoktorala studier på Imperial College i London. Åter i Lund kunde jag bygga upp min forskning om tuberkulos med hjälp av forskningsanslag från Vetenskapsrådet, samtidigt som jag jobbade med intensivvårdsdialys på Gambro Lundia i samarbete med Skånes universitetssjukhus. År 2012 blev jag lektor i medicinsk mikrobiologi och har sedan dess ägnat min tid åt undervisning och forskning. Jag utsågs till professor i klinisk mikrobiologi år 2022 vid Lunds universitet.

Jag bor med min familj i Lund.

Ökad kunskap om den tysta cancer

Jag föddes 1968 i Lund och växte upp i Kuwait och Lund. Efter magisterexamen i kemi och biologi vid Lunds universitet påbörjade jag min forskarutbildning inom onkologi och dispute-rade 2002 på en avhandling med titeln "Gene Expression Profiling of Hereditary Breast Cancer". Jag tillbringade fyra år före och efter disputationen på National Institutes of Health i USA och återvände sedan till Lund, där jag startade min egen forskargrupp 2005. Jag blev lektor 2018 och utnämndes till professor i experimentell onkologi i juni 2021.

Jag är gift med Martin och vi bor på Östra Torn i Lund med vår son Lukas och hunden Nemo.

Äggstockscancer, eller ovarialcancer, har ett smygande förlopp och kallas ibland för bukens tysta cancer. Det är den mest aggressiva gynekologiska cancerform som drabbar kvinnor. På grund av vaga eller diffusa symptom upptäcks den därför ofta sent i sjukdomsförloppet. Nya så kallade målstyrda behandlingar har utvecklats de senaste 10-15 åren, och dessa har visat god effekt för många patienter. Dock skulle den största nyttan vara om cancer upptäcktes tidigare. Det finns idag inte några screeningverktyg för att upptäcka ovarialcancer, motsvarande mammografi för tidig upptäckt av bröstcancer eller cellprover för att hitta tidiga tecken på livmoderhalscancer. Vår forskning är just nu inriktad på att försöka utveckla ett diagnostiskt test för tidig upptäckt av ovarialcancer, där vi använder samma typ av cellprover som används för att upptäcka livmoderhalscancer och en metod som heter djupsekvensering där vi undersöker mönster i arvsmassan för att försöka identifiera förändringar som kan kopplas till cancerutveckling. Vi är också intresserade av ovarialcancers ursprung och evolution och av att förstå samspelet mellan cancerceller och omgivande celler när en cancer uppstår och utvecklas. Vi använder olika typer av molekylära verktyg för att avbilda och analysera enskilda celler och deras interaktioner, för att på så sätt lära oss mer om hur och varför ovarialcancer uppkommer. Med bättre kunskap om dessa förlopp hoppas vi kunna detektera cancer tidigare och också att nya effektiva behandlingar kan utvecklas utifrån tumörens och den omgivande miljöns egenskaper. Forskargruppen är multidisciplinär och vi lär oss av varandra hela tiden.

Virus och värd, värt att studera

Virus är små smittämnen, som trots detta kan vända upp och ned på världen. Allt startar med interaktionen mellan virus och värd, där värden är den organism och dess celler som virus infekterar. Virus är beroende av celler för sin förökning, och när virus infekterar celler måste de binda till cellens yta och även hitta sätt att dra nytta av cellens maskineri. När detta sker kan virus spridas mellan människor och mellan kontinenter. Interaktionen mellan virus och värd gör också att immunförsvaret aktiveras. Oftast leder immunförsvaret till kontroll och eliminering av virus samt till stimulering av skyddande immunitet. Virus kan dock mutera och fly undan immunsvaret, och virusinfektionen kan ibland bli långdragen. Vid sådana tillfällen kan immunförsvaret överreagera och i stället leda till skada. För att på bästa sätt stimulera immunförsvaret mot virus, och samtidigt utveckla nya läkemedel som hämmar virus och oönskade immunförvarsreaktioner, behöver vi mer kunskap om interaktionen mellan virus och värd.

I min forskargrupp studerar vi skillnaden mellan två besläktade hiv-typer, hiv-1 och hiv-2. Båda dessa virus kan leda till aids, men till skillnad från hiv-1, som fått global spridning, är hiv-2 ett mindre aggressivt och mindre spritt virus. Vi studerar celler och antikroppar hos infekterade individer, men också interaktionen mellan virus och celler i infektionsmodeller på laboratoriet. Vi forskar även på hur immunförsvaret påverkas vid dubbelinfektion med hiv och tuberkulos. Projekten utförs i samarbete med forskare i Lund, men även inom nationella och internationella nätverk, dit samarbeten i Guinea-Bissau och Etiopen räknas. Vår förhoppning är att forskningen i framtiden ska leda till nya behandlingar, samt ge ledtrådar till hur ett effektivt immunförsvaret mot hiv fungerar.

Jag föddes 1961 i Länna, Södermanland. Studier vid Thomasgymnasiet och Uppsala universitet väckte mitt intresse för immunologi, vilket förde mig till Karolinska institutet, där jag 1998 disputerade på en avhandling om immunförsvaret och hivinfektion. Efter postdoktorstudier inom immunologi vid Harvard Medical School var det en tjänst i Lund och möjligheten att etablera en egen forskargrupp som lockade mig åter till virusforskningen. Min första doktorand disputerade 2008 och sedan dess har jag haft förmånen att handleda ett flertal forskarstudenter. Efter några år vid Smittskyddsinstitutet är jag sen 2012 på heltid knuten till Lunds universitet, där jag 2022 utnämndes till professor i medicinsk mikrobiologi, med inriktning mot virus-värdinteraktioner.

Hjärtstopp – att återvända till livet

Från Göteborg styrde jag 1991 mot Lund och medicinstudier. Som assistent på Fysiologiska institutionen väcktes mitt intresse för kroppens akuta reglering och jämvikt. Inom anesthesiologi och intensivvård fann jag detta omsatt i praktisk sjukvård. Jag blev specialist 2004 och påbörjade kort därefter mina doktorandstudier, vilket ledde till disputation 2010 med en avhandling om nedkylning efter hjärtstopp. Med anslag från bland annat Vetenskapsrådet och Hjärt-lungfonden har jag drivit internationella studier för att förbättra vården för dem som drabbas av hjärtstopp. Jag blev docent 2016 och utsågs till professor 2022.

Jag är född 1969 och bor sedan mer än 20 år med min familj i Nyhamnsläge.

Vi dör inte när hjärtat stannar och andningen upphör, utan när hjärnans samtliga funktioner totalt och oåterkalleligt fallit bort. När hjärtat av någon anledning plötsligt slutar slå – ett hjärtstopp – har vi några få minuter på oss att återskapa blodcirkulationen för att undvika skador på hjärnan, skador som annars kan leda till döden. Införandet av hjärt-lungräddning har helt förändrat förutsättningarna för att minska risken för död och bestående skador efter ett hjärtstopp. När väl hjärtat slår igen är personen som drabbas ofta medvetslös och det gäller att skapa så bra förutsättningar som möjligt för vägen tillbaka till livet. Den forskning vi bedriver vid Centrum för hjärtstopp syftar till att förbättra hela kedjan som räddar liv – från larmcentralen och hela vägen till att personen som drabbats förhoppningsvis återkommer hem till sina närstående. Huvudfokus för min forskning har varit att förbättra den vård vi kan bidra med under tiden då den drabbade patienten befinner sig under intensivvård. Med nätverk i 20 länder har vi undersökt betydelsen av kroppstemperatur, feber, koldioxid- och syrgasnivå samt blodtryck. Vi har även tagit fram prognosmodeller för att bättre förutspå vem som kommer att vakna efter ett hjärtstopp. I samarbete med avdelningarna för neurologi, neurofysiologi, kardiologi, radiologi och rehabiliteringsmedicin har forskningen lett till nya internationella riktlinjer för hjärtstoppsvård. Den som drabbas av hjärtstopp är inte förmögen att ta ställning eller samtycka till att forskning genomförs, samtidigt som forskning behövs för att öka chansen till god överlevnad. Detta etiska dilemma har intresserat mig mycket, och min förhoppning är att kunna bidra till att regelverk anpassas för att minimera riskerna och öka nyttan med denna känsliga forskning.

Barn och ungdomspsykiatri

Min forskning och undervisning är särskilt inriktad på hur vi med ny teknik kan möta ett växande vårdbehov hos unga med psykisk ohälsa.

Många psykiatriska tillstånd debuterar under barn- och ungdomsåren, och tidiga insatser är viktiga för att minska långvariga problem. Kognitiv beteendeterapi (KBT) är rekommenderad för flera psykiatriska tillstånd hos unga, men få erbjuds KBT.

År 2010 tog jag initiativ till utvecklingen av internetförmedlad KBT (IKBT) med målet att öka tillgången till evidensbaserad behandling för barn och unga. Idag finns flera av våra behandlingsprogram tillgängliga i vården, bland annat inom Bup Skåne.

IKBT gör det möjligt att snabbt komma igång med en effektiv behandling, oberoende av bostadsort. IKBT kan beskrivas som en självhjälpsbok på nätet med stöd av en behandlare. Barnet/ungdomen och vårdnadshavare behöver inte ta ledigt från skola eller arbete utan kan jobba med behandlingen hemma när det passar. För vården är fördelarna bland annat att behandlingen är kostnadseffektiv och kan minska väntetider.

I Skåne har vi nu fått forskningsanslag för att förstå hur IKBT bäst integreras i vården för den stora grupp unga som har problem med ångest. Vi kommer att jämföra två sätt att fördela vårdresurser: stegvis vård, där alla inleder med IKBT, och stratifierad vård, där patienter matchas till IKBT eller personanpassad KBT på mottagning.

I min roll som professor i barn- och ungdomspsykiatri ser jag fram emot att utveckla och stärka samband mellan forskning, undervisning och Bup. Jag hoppas inspirera en ny generation av kliniker med akademisk kompetens. Det känns fantastiskt att Lunds universitet och Region Skåne gör en satsning på barn- och ungdomspsykiatri, och jag känner mig hedrad över möjligheten att få driva ämnet framåt.

Jag är född 1962 och uppvuxen i Mora. Min uppväxt i glesbygd har präglat mitt forskningsintresse för hur ny teknik kan bidra till evidensbaserad behandling över geografiska avstånd. Jag läste till läkare vid Karolinska Institutet (KI), där jag även disputerade. Min forskarbana startade inom experimentell pediatrik och avhandlingsarbetet handlade om njurens utveckling. Efter första föräldraledigheten bytte jag till barn- och ungdomspsykiatri och etablerade efterhand en forskargrupp. Jag blev adjungerad professor vid KI 2021 och samma år kallad till en professur i barn- och ungdomspsykiatri vid Lunds universitet. Jag är numera bosatt i Lund och har uppdrag som gästprofessor vid KI. Mina tre vuxna barn (20, 23, 25 år) bor i Stockholm och Lund.

Forskning inom typ 2-diabetes

Jag föddes 1961 och blev läkare 1986. År 1993 blev jag filosofie doktor och 1998 medicine doktor. Från 2000 till 2011 var jag överläkare på Steno Diabetes Center Copenhagen (SDCC), och mellan 2011 och 2016 professor i endokrinologi vid Köpenhamns universitet (KU). Mellan 2016 och 2019 var jag anställd som Vice President inom avdelningen för tidig medicinsk utveckling på AstraZeneca i Göteborg. Jag återkom sedan till akademien som forskningsledare på SDCC 2019 och från 2022 som professor i endokrinologi vid Lunds universitet och överläkare vid Endokrinologiska kliniken på SUS i Malmö.

Jag är gift med Karina, bor i Köpenhamn, och har två barn samt fyra barnbarn, Miles, Zoe, Agnes och Ellen.

Fokus för min forskning har sedan 1986 varit att förklara varför somliga människor får typ 2-diabetes och hur patienter med sjukdomen ska behandlas. Att glukos ökas i blodet vid typ 2-diabetes beror på defekter i flera organfunktioner, inklusive nedsatt insulinproduktion i bukspottskörteln, liksom otillräckligt verkande insulin i lever, fettvävnad och skelettmuskulatur. Patienter med typ 2-diabetes har markant ökad risk för komplikationer och sjukdomar i många olika organsystem såsom ögon, njurar, kärl, hjärta och hjärna, och därför också ökad risk för tidig död. Min forsknings primära fokus har genom mer än två årtionden varit betydelsen av nedsatt tillväxt i fosterstadiet, uttryckt som låg födelsevikt, i samspel med genetik och fetma betingad av låg fysisk aktivitet och för högt energiintag i kosten. Min forskningsgrupps senaste resultat, baserat på stora patientpopulationer med typ 2-diabetes, visar att låg födelsevikt har stor betydelse för tidpunkten för diagnos och för sjukdomsförloppet, och att typ 2-diabetes-patienter med låg födelsevikt, trots lägre ålder och mindre fetma, generellt är mer sjuka med högt blodtryck än patienter med normal eller hög födelsevikt. Andra nya forskningsresultat från min grupp indikerar att förändringar i regleringen av gener i stamceller i flera organ kan förklara både varför låg födelsevikt ger risk för typ 2-diabetes och kanske också varför låg födelsevikt ger anledning till en relativt allvarligare undertyp av typ 2-diabetes. Jag kommer under de följande åren att följa dessa frågor, och förväntar nya fynd i samarbete med mina internationella forskningskollegor inom typ 2-diabetes, både vid Lunds universitet och i Danmark, och har därmed också ett strategiskt syfte att öka samarbetet inom diabetesforskning i Öresundsregionen.

Rättsmobilisering, stat och jurister

Min forskning rör en mängd olika områden inom rättssociologin med utgångspunkt i elitsociologi, utbildningssociologi, politisk sociologi, rättshistoria och rättsfilosofi. En gemensam nämnare är den juridiska professionen som inkörsport för att undersöka eliter, utbildning och utveckling av stater och marknader. Framför allt är jag intresserad av globaliseringens och nyliberalismens inverkan på yrken inom juridiken, förändringar i advokatdemografi, juristutbildning och tillgång till rättslig prövning.

Vidare är jag intresserad av hur ett upplevt problem kan förvandlas till ett problem som kan lösas med juridik via rättsliga institutioner. Det vill säga att fokus ligger på fasen före rättegången: Hur uppstår och omvandlas konflikter till rättsfall. Den förrättsliga fasen är komplex. Om medborgarna kan mobilisera sina rättigheter beror på olika omständigheter, som deras resurser, nätverk och rättsliga medvetande. Därför är en del av min forskning fokuserad på marginaliserade medborgare – till exempel hemlösa ungdomar, personer i utsatta bostadsområden och geografiskt avlägsna medborgare – och deras tillgång till sina rättigheter via välfärdsstatens och civilsamhällets organisationer. En del av min forskning handlar om de institutioner som hjälper medborgare att få sina rättigheter tillgodosedda, inklusive rättshjälpsinstitutioner. Forskningen ger inblick i förhållandet mellan potentiella rättsliga problem och fattigdom och illustrerar och förbättrar rättshjälpsinstitutionernas roll i kampen mot social utslagning.

För att undersöka dessa områden är mitt grundläggande forskningsintresse rättssociologisk teori och metod.

Jag är född 1972 och uppvuxen i en förort till Köpenhamn. Jag har studerat företagsekonomi och handelsrätt vid Aalborg Universitet och juridik vid Københavns Universitet. Jag disputerade i sociologi 2003 med en avhandling om den danska juristprofessionen. Sedan 2004 har jag varit anställd vid Juridisk institut på Syddansk Universitet, där jag blev professor i rättssociologi 2014. Jag har varit professor II vid Institutt for kriminologi og rettssosiologi vid Universitetet i Oslo och gästprofessor vid Rättssociologiska institutionen i Lund, där jag sedan 1 januari 2023 är anställd som professor.

Jag bor i Köpenhamn.

Genus, sexualitet och digitala kulturer

Jag föddes i Göteborg 1973 och tog min grundexamen vid Göteborgs universitet. Jag doktorerade vid Lunds universitet 2011. Som postdoktor 2012-2014 var jag anställd vid Lunds universitet och gästforskare vid London School of Economics and Political Science. 2014 fick jag en tjänst som universitetslektor vid Göteborgs universitet. 2016 utsågs jag till Wallenberg Academy Fellow. Samma år utsågs jag till docent vid Göteborgs universitet och bjöds in som gästprofessor vid universitetet i Göttingen. 2018 valdes jag in i Sveriges unga akademi. 2019 utsågs jag till professor vid Göteborgs universitet och var gästprofessor vid universitetet i Wien. 2021 rekryterades jag som professor till Lunds universitet.

Under senare år har en ny typ av rättighetsrörelser svept över världen. #MeToo, #BLM, #NiUnaMenos och #WomenLifeFreedom är några exempel på hur kamper för rättigheter idag utvecklas och sprids globalt, samtidigt som de knyts samman på digitala plattformar. I min forskning har jag bidragit med nya insikter om hur dessa digitala kulturer kan mobilisera storskaliga, kollektiva och transnationella grupper, som kan ha betydande strukturell och politisk påverkan, såsom exempelvis #NiUnaMenos kamp för rätten till abort i Argentina. Detta forskningstema följer i spåren av mitt intresse för samspelet mellan förändring, makt och motstånd, som länge har präglat min forskning. Inom detta intresseområde har jag lett flera stora forskningsprojekt, utforskat olika typer av feministisk och HBTQ+-aktivism i utbyten över gränser, i det globala nord, öst och syd, och därmed bidragit till nya förståelser av rättighetsrörelserns föränderliga motstånd i mötet med maktens mångsidighet. Med uppfattningen att forskning inte bara ska uppmärksamma begränsande sociala relationer, utan också möjligheten att föreställa sig andra världar vid sidan av de idag rådande, skriver jag in mig i en tradition som vidareutvecklar idéer om hoppets teori och kunskapspraktik.

På senare år har jag börjat undersöka den globala trend inom vilken konservativa religiösa och högerextrema aktörer förbjuder tidigare erkända rättigheter, såsom förbudet mot abort i Polen, eller då illiberala aktörer försöker hindra personer från att kämpa för rättigheter genom hot, våld eller nedstängning av internet, som till exempel i den nu pågående #WomenLifeFreedom-revolten i Iran. Härnäst vill jag utveckla nya förklaringsmodeller och angreppssätt för att på djupet kunna undersöka och förstå dessa fenomen. På längre sikt hoppas jag etablera ett kollaborativt forskningscentrum som samlar forskare, doktorander och studenter i studiet av genus, sexualitet och digitala kulturer.

Migrationsrätt och mobilisering för rättigheter

Jag forskar om rättslig reglering på migrationsområdet och vilken funktion regleringar har i välfärdsstater, och om lokala initiativ för mänskliga rättigheter i sammanhanget irreguljär migration, det vill säga rörande människor som saknar formella uppehållstillstånd. Ett spår i min forskning har varit hur barns rättigheter konstrueras, skapas och ges nekande betydelse i nordiska länders asylprocesser. De kategoriseringar av olika grupper, legal status och rättighetsinskränkningar som vi just nu ser i Sverige, är inte så välkända internationellt. Olika rättsområden växelverkar alltmer, och det får negativa konsekvenser för individer och på samhällsnivå. Ett annat spår i min forskning är rättslig mobilisering och politiska lokala initiativ för fristäder, tillgång till rättvisa och upprättelse. Denna forskning bedriver jag främst genom att själv vara aktiv på olika sätt i bland annat samarbeten med civilsamhället. Jag har under de senaste tre åren arbetat intensivt med Asylkommissionen, som är ett samarbete mellan forskare och aktörer i civilsamhället. 2017 ledde jag som ensamutredare en statlig utredning, om praktiska verkställighetshinder. Utredningen resulterade i lagförslag som skulle motverka att människor som meddelas beslut om utvisning försätts i rättsligt limbo.

Jag är jur kand, docent i mänskliga rättigheter och professor i rättssociologi i Lund sedan september 2022. Till Lund kom jag redan på 1990-talet för att läsa juridik, rättssociologi och statsvetenskap med ambitionen att arbeta mot orättvisor. Jag tänkte att juridiska kunskaper kunde vara ett verktyg i ett sådant arbete. Utbildningen avslutades vid Raoul Wallenberginstitutet. Efter fältarbete i Sydamerika anställdes jag på Röda Korset och inledde samtidigt studier i IMER vid Malmö högskola. Det ena ledde till det andra, och 2004 disputerade jag vid Linköpings universitet, 2012 blev jag docent, och 2017 professor i välfärdsrätt vid Linköpings universitet.

Jag bor med make, tre barn och en hund i Malmö.

Europeiska unionen i planetarisk politik

Jag föddes 1964 i Bristol och växte upp i Portishead. Jag tog min fil kand-examen i internationella studier vid West Virginia University (1988) och en masterexamen i USA-studier vid University College London (1989). Efter att ha arbetat på BBC News under slutet av kalla kriget skrev jag min doktorsavhandling i statsvetenskap vid University of Bristol (1995). Jag arbetade på University of Kent (1995-2004), dåvarande Malmö högskola (2004-2006) och Danmarks Institut for Internationale Studier (2006-2009). Jag utnämndes till professor vid Roskilde universitet 2009 och vid Köpenhamns universitet 2013, flyttade sedan till Lunds universitet och befordrades till professor 2022.

Jag är gift med Catarina och vi har två barn.

När jag upplevde slutet på kalla kriget frågade jag mig vad det betydde för det europeiska samarbetet? Under mina doktorandstudier undersökte jag således fem fall av europeiskt samarbete vid kalla krigets slut, det som ledde till bildandet av EU. Min slutsats var att symboler och föreställningar, myter och berättelser är avgörande för förståelsen av politiskt beslutsfattande och av allmänhetens uppfattning om den europeiska integrationen. Detta resulterade i ett danskt forskningsrådsfinansierat projekt kring "Symboler och myter i europeisk integration". Dessa symboler och myter är särskilt viktiga för att förstå varför stater som Storbritannien, Danmark och Sverige självmant ställt sig utanför områden inom europeisk integration. I min forskning är detta av speciell relevans, då den generella avsaknaden av kunskap om EU och Europa gör den allmänna opinionen beroende av symboler och myter, oavsett om de bygger på fakta eller inte.

Denna allmänna brist på kunskap är kronisk när man studerar uppkomsten av EU-kriser under de senaste två decennierna, såsom frågor kring legitimitet, euroområdet, flyktingar, Brexit, och Ukraina. Min forskning klargör att på 2000-talet är dessa en del av ett större sammanhängande problem – en planetarisk organisk kris. Mitt nuvarande forskningsprojekt om EU i planetarisk politik intar ett holistiskt perspektiv på sambanden mellan ekonomisk (o)säkerhet, social (o)rättvisa, ekologisk (o)hållbarhet, konflikt(o)säkerhet och politisk (ir)resiliens. Utmaningar gällande ekonomisk osäkerhet, orättvisor mellan generationerna, klimat-sammanbrott, psykologisk osäkerhet och framväxten av etno-nationalism både inom EU och planetariskt är således ömsesidigt konstituerande processer som bara kan förstås och hanteras holistiskt. Detta kräver att EU använder sin normativa makt för planetariskt välstånd.

Hur konflikter skapar flyktingar och hur flyktingar skapar konflikter

En del av min forskning handlar om läger och inspärning. Min doktorandforskning var en etnografi om livet i ett flyktingläger för burundiska flyktingar i Tanzania, där jag bodde i två år. Forskningen fokuserade på hur humanitära organisationer kontrollerade flyktingarna genom att behandla dem som hjälplösa offer. I den meningen reducerade de dem till ett biologiskt liv i behov av vård. Jag undersökte också hur flyktingarna själva hanterade livet i lägret och försökte få en viss känsla av kontroll. Därefter följde jag burundiska flyktingar till Nairobi, Köpenhamn och Bryssel, där jag undersökte hur diasporan påverkade konflikten hemma i Burundi. Som en fortsättning på detta inriktade sig min forskning på hur sändande stater i allt högre grad ser diasporor som potentiella utvecklingsagenter, och jag gjorde en etnografisk studie av hur den rwandiska staten försöker styra rwandier i utlandet, där man försöker dra nytta av deras ekonomiska potential samtidigt som man försöker minska det man uppfattar som politiska hot. Jag har nyligen återvänt till frågor om humanitär verksamhet och undersökt hur vanliga medborgare i Tanzania hjälper flyktingar.

Förhållandet mellan stater eller offentliga myndigheter och fördrivna människor har genomsyrat större delen av min forskning. Ett annat tema som har genomsyrat min forskning har varit frågor om hemlighetsmakeri och konspiration. Slutligen har jag varit intresserad av att förstå begreppen tid och känslor i samband med förflyttning och instängdhet. Jag har undersökt hur minnen av våld konstrueras i exil, och jag har försökt att begreppsliggöra hur framtidsutsikterna föregrips och hur de påverkar befintlig praxis. Genom begreppen hopp, ångest och förtvivlan har jag undersökt hur människor förutser framtida våld och hur de hoppas på en bättre framtid för sig själva eller sina barn.

Jag föddes i Storbritannien 1967 och flyttade 1974 till en liten by på Jylland i Danmark, där jag var den enda i min klass som gick vidare till gymnasiet. Jag flyttade till Köpenhamn för att studera biologi och medievetskap vid Roskilde Universitet, men det slutade med internationella utvecklingsstudier och geografi. Efter disputation arbetade jag som postdoktor, sedan som lektor vid Danmarks institut för internationella studier (2004-2012) och som docent vid Aalborgs universitet (2012-2014) och Köpenhamns universitet (2014-2022).

Jag har bott med min familj i Tanzania, Genève och Rwanda. För närvarande bor jag i Köpenhamn med min fru och vårt yngsta barn. Mina andra barn har flyttat hemifrån och bildat egna familjer.

Gräsrotsinnovationer för en hållbar värld

Född 1972 växte jag upp i Logroño, en liten stad i norra Spanien. Efter studier i företagsekonomi i Barcelona, inklusive en termin som utbytesstudent i franska Montréal (Kanada) och en i Bergen (Norge), arbetade jag inom bank- och konsultbranscher. Så småningom flyttade jag till Sverige, och år 2002 disputerade jag i företagsekonomi på Handelshögskolan i Stockholm. Jag har varit gästforskare vid University of Queensland (Australien) samt Stanford University (USA), och i över ett decennium har jag forskat och undervisat om sociala innovationer och socialt entreprenörskap vid Copenhagen Business School, där jag också blev utnämnd till Associate Professor. År 2019 började jag arbeta i Lund som professor i socialt entreprenörskap.

Gräsrotter har alltid fascinerat mig. Jag tror vi kan lära mycket om hur människor mobiliserar kunskapen om sin närmiljö för att organisera sig och lösa sina problem på ett innovativt sätt.

Vi lever i en tid där de systemiska utmaningarna kan kännas överväldigande, från apokalyptisk klimatförändring till global finansiell kris och skrikande ojämlikhet. Som ett svar på dessa utmaningar leder ett ökande antal medborgarinitiativ sociala innovations- och entreprenörskapsprocesser. Dessa medborgarinitiativ föreslår alternativa ekonomiska och sociala utgångspunkter för att organisera våra samhällen och göra dem mer motståndskraftiga och ekonomierna mer hållbara, och de experimenterar med nya former att organisera kollektiva insatser. Jag intresserar mig för de aktivistiska entreprenörer, de samhällsgrupper, de kooperativa initiativ, de gräsrotsinnovatörer och de sociala entreprenörer som arbetar nerifrån och upp för att skapa lösningar på många av världens nuvarande utmaningar. Min forskning fokuserar på de koncept, strategier, verktyg och metoder som används av dessa nya entreprenörsinitiativ i deras ansträngningar att bygga hållbara ekonomier, inkluderande städer och motståndskraftiga samhällen.

De metoder jag använder är interventionistiska, vilket innebär att jag deltar aktivt i de entreprenöriella processer jag också studerar. Tidigare grundade jag Förorten i Centrum, en social satsning som använde det kollektiva skapandet av väggmålningskonst för att arbeta nerifrån med samhällen belastade av stigmatisering och segregering. Sedan 2016 arbetar jag med att forska om och implementera lokala valutor som verktyg för att bygga mer hållbara och motståndskraftiga samhällen.

Från vaggan till graven

Under de senaste århundradena har det skett en dramatisk förbättring i våra levnadsförhållanden och i hur länge vi lever. Även om det finns stor variation mellan världens olika regioner i fråga om såväl fattigdom som livslängd och om hur mycket dessa dimensioner har ökat över tid, har människor i både utvecklade och mindre utvecklade länder i genomsnitt fått det allt bättre och lever allt längre.

En central fråga i min forskning är om och hur offentliga satsningar riktade mot barn och unga kan åstadkomma långvariga förbättringar i människors liv. I detta arbete har jag och internationella kollegor byggt upp databaser över historiska välfärdsreformer i Sverige för att undersöka kort- och långsiktiga effekter på hälsa, utbildning och inkomster. Exempelvis har jag samlat arkivmaterial som visar när under 1930-talet som olika kommuner introducerade BVC respektive utökade skolplikten i form av fler år och längre terminer. Baserat på registerdata över hela befolkningen kan konstateras att tidiga investeringar i humankapital kan generera hälsovinster och ha en positiv inverkan på såväl barns kognitiva färdigheter som arbetsmarknadsutfall i vuxen ålder.

Ett viktigt bidrag är att vi kunnat följa individer från vaggan till graven och därmed fått insikter om hur offentliga satsningar kan åstadkomma förbättringar över livscykeln. Ett ytterligare bidrag är att vi säkerställt att resultaten speglar orsakssamband. Forskningen har potential att påverka aktuella prioriteringar gällande utbildning och hälsa, inte minst i utvecklingsländer. Resultaten lär oss även att stora vinster kan uppnås till en relativt låg kostnad, och att vissa satsningar gav särskilt positiva livsförbättringar för utsatta grupper. Med andra ord kan tidiga insatser leda till en mer jämlik fördelning i hälsa och levnadsstandard.

Jag är född 1977 och uppväxt på en gård norr om Falkenberg. Mitt samhällsintresse var stort, och jag kom till Lund som tjugooåring för att förlora mig i samhällsvetenskapliga ämnen. Jag intresserade mig för frågor om ojämlikhet och fattigdom, vilket delvis avspeglar sig i min avhandling i nationalekonomi som jag försvarade år 2009. Postdoktorsperioden inkluderade vistelser i London och Barcelona. Jag har arbetat med masterstudenter i Tanzania, som forskare vid Institutet för Näringslivsforskning i Stockholm och har flera internationella forskningsarbeten.

Jag bor i Lund med min man Mats och vår son Henning. I januari 2022 utsågs jag till professor i nationalekonomi vid Lunds universitet.

Jämställda möjligheter

Jag är född i Malmö 1978. Med avbrott för utlandsstudier och ett år på pol mag-programmet i Lund bodde jag i Malmö tills jag påbörjade mina studier i ekonomi på Handelshögskolan i Stockholm. Efter studierna arbetade jag ett år utomlands innan jag återvände till Stockholm och Handelshögskolan för forskarstudier. Jag disputerade i nationalekonomi 2011. Efter disputationen arbetade jag som postdoktor på universitetet i Zürich innan jag återvände till Sverige för en tjänst på Göteborgs universitet. I fjol, 2022, blev jag erbjuden en tjänst i Lund och jag delar i dagsläget min tid mellan Göteborg, där jag har min man och mina två barn Viggo och Maxime, och Lund.

Jag forskar inom ett område inom nationalekonomi som kallas för beteendeekonomi. I korthet är det ett område som inkluderar kunskap från andra fält, såsom psykologi, i syfte att förklara olika aspekter av vårt ekonomiska beteende. En stor del av min tidiga forskning fokuserade på könsskillnader i ekonomiskt beteende. Mer specifikt har min forskning undersökt hur generella könsskillnader i ekonomiskt beslutsfattande är, vilka orsaker som driver dem, samt hur könsskillnader i beslutsfattande påverkar utfallet för individer och grupper. Över tid har min forskning om könsskillnader närmat sig arbetsmarknadsfrågor. Idag har kvinnor i genomsnitt fler års utbildning än män och deltar i nästan lika hög grad i arbetskraften, men de är fortfarande överrepresenterade i yrken och roller med lägre lön. En viktig orsak till detta är ihållande könsskillnader i val av studieinriktning och yrkesroller. Forskningsfrågor som intresserar mig är till exempel i vilken grad dessa skillnader uppstår för att kvinnor och män har olika preferenser eller för att de möter olika informella hinder som påverkar deras val. Bedöms och värderas kvinnors åsikter, handlingar och prestationer på samma sätt som mäns? Har kvinnor och män samma förutsättningar att klättra i karriären och inta ledande roller, och hur beror detta på till exempel grupperns sammansättning eller den institutionella miljön? Syftet med min forskning är att bättre förstå orsakerna bakom könsskillnader och därmed också vilka åtgärder som bidrar till ett mer jämställt samhälle, där individens intressen och prestation, och inte deras grupptillhörighet, styr deras utfall.

Att förstå liv genom 3D-struktur

Jag har ägnat min karriär åt att fastställa hur olika biologiska makromolekyler (protein, RNA, DNA m.m.) ser ut i tre dimensioner, på atomär nivå. Sedan mitten av 1900-talet har denna kunskap varit grundläggande för förståelsen av hur proteiner fungerar och hur mutationer i dessa proteiner orsakar sjukdomar, liksom i utvecklingen av nya läkemedel. Dock skämtar jag ibland om att mitt beslut att ägna mig åt proteinstruktur var lika estetiskt som vetenskapligt. Datorgrafiken var ovanlig när jag började doktorera 1988, men min blivande handledare visade mig en färgglad och rörlig atomär modell av det virus som orsakar mul- och klövsjuka (en ikosaeder), och jag blev fast. Jag fascinerades av proteinernas vackra former och virusets omfattande symmetri. Sedan jag kom till Sverige har min forskning haft särskilt fokus på enzymet ribonukleotid reductas, som är livsviktigt för nästan alla levande organismer i och med att det skapar de nödvändiga byggstenarna för syntes och reparation av DNA. Jag har använt flera olika metoder för att kartlägga 3D-struktur: röntgen- och neutronkristallografi, lågvinkelröntgenspridning och på senare år kryo-elektronmikroskopi.

Synkrotroner som MAX IV i Lund har varit en viktig del av mitt forskarliv, först som användare men också 2002-2016 som "beamline scientist" på MAX-lab, MAX IV:s föregångare. Jag hade därmed ansvar för användarstöd gällande strålrören och var även en del av teamet som formulerade det första vetenskapliga underlaget för MAX IV:s tillämpning inom livsvetenskaper.

Jag har också tillämpat min kunskap i den privata sektorn genom att för drygt 16 år sedan vara medgrundare till SARomics Biostructures AB, som nu finns på Medicon Village och har 26 anställda. SARomics hjälper andra läkemedels- och bioteknikföretag runt om i världen med tidig läkemedelsutveckling och har även sina egna läkemedelsprojekt.

Jag föddes 1967 i staden Ayr på den skotska västkusten. 1988 tog jag examen vid Glasgow University i Chemistry with Computer Applications, en på den tiden exotisk kombination. Jag disputerade 1992 i molekylär biofysik vid Oxford University. Därefter tillbringade jag några år som postdoktor i Strasbourg och Stockholm innan jag blev forskarassistent 1998 och sedan universitetslektor i molekylär biofysik i Lund 2003. Jag utsågs till professor i februari 2022. Under 15 år arbetade jag dessutom deltid på strålrören för proteinkristallografi på det gamla MAX-lab.

Jag bor i Veberöd tillsammans med Marjolein och vi har två döttrar, Saskia och Marit. På min fritid spelar jag cello i olika amatöresembler.

Partikelfysikens gåtor

Jag är född 1975 och växte upp i Målöv nära Köpenhamn. Jag studerade fysik vid Köpenhamns universitet och disputerade där 2004. Därefter var jag postdoktor vid Fermi National Laboratory i USA och sedan research fellow vid CERN, det stora europeiska partikel- och kärnfysiklaboratoriet i Genève. På en av flygresorna mellan Genève och Köpenhamn hamnade jag i samtal med en blivande Lundakollega, och snart därefter sökte jag en tjänst som biträdande universitetslektor vid Lunds universitet. Jag började i Lund sommaren 2009, befordrades till universitetslektor 2013 och sedan till professor 2021.

Jag bor i Kävlinge med min man Glenn och våra två barn och ett bonusbarn.

Jag har alltid varit fascinerad av de stora frågorna om vårt universum och fysikens grundläggande lagar omkring oss och blev euforisk när jag insåg att experimentell partikelfysik skulle ge mig möjligheten att arbeta med just det. Experimentell partikelfysik utforskar naturens mest grundläggande byggstenar, både själva materien och de krafter som verkar på den. Vi har en bra modell för detta, men den kan inte ge svaren på alla de stora frågorna angående universums sammansättning, inklusive varför antimateria verkar saknas, vad mörk energi och mörk materia är, och modellen förmår inte förklara beteendet hos några kända elementarpartiklar, som neutriner och Higgs-bosoner. Att skapa en reproducerbar laboratoriemiljö som liknar universum går inte och därför utförs många av dessa studier vid högenergipartikelkolliderare. Jag har arbetat med data producerad av de högenergiska acceleratorerna Tevatron i USA och Large Hadron Collider i Schweiz, och kommer att med hjälp av ESS utforska partikelstrålar med hög intensitet. Min forskning fokuserar på att testa avvikelser från vår nuvarande modell, särskilt sådant som involverar leptonerna, den utökade elektronfamiljen. Dessa partiklar sticker ut i ett hav av starkt interagerande partiklar och kan hjälpa oss att utföra väldigt exakta mätningar. Under årens lopp har förbättringar av hur vi identifierar dessa leptoner samt förbättringar av de beräkningsverktyg som används, resulterat i att vi överträffat våra förväntningar på precision. Mina kollegor och jag arbetar med att få fram ytterligare information om neutriner och deras massor, såväl som egenskaperna hos Higgs-bosoner och förekomsten av nya typer av partiklar. ESS kommer att ge oss möjligheter till kompletterande studier av neutriner (eller neutrinoliktande föremål som till exempel mörk materia) vid lägre energier än i högenergiacceleratorerna.

Stjärnspektroskopi löser rymdens mysterier

Astronomi behandlar stora frågor, till exempel hur universum och Vintergatan skapades. Svaren kräver ofta mycket fysik och då kallas ämnet astrofysik. Med hjälp av spektroskopi analyseras ljus från stjärnor för att ta reda på deras egenskaper. De senaste tekniska landvinningarna, speciellt tekniken att mäta infraröd strålning, har gjort stjärnspektroskopi högaktuellt.

Min forskning handlar i grunden om förståelsen av Vintergatans uppkomst och dess struktur. Nya kraftfulla metoder för att analysera infrarött stjärnljus har möjliggjort analysen av stjärnor bortom solens omgivning, i de viktiga centrala delarna av Vintergatan. Jag leder ett stort internationellt projekt med målet att ta reda på vad de stjärnor består av som omger det massiva svarta hålet i Vintergatans mitt. Detta är avgörande för att vi ska förstå hur hela Vintergatan skapats. Vi har samlat in data från två av världens största teleskop, på Hawaii och i Chile. Kunskapen om hur vår galax uppkommit och utvecklats blir en viktig grund för vidare forskning om hela universums utveckling.

Ett annat intresse är grundämnenas kosmiska ursprung. Tidigare kände vi inte till var fluor skapades, ett grundämne så vanligt att det finns i tandkräm. Nu vet vi att fluor skapades i solens förfäder och kastades ut i rymden genom färggranna planetariska nebulosor för mer än fem miljarder år sedan, innan den berikade gasen skapade vårt solsystem. Min forskargrupp har vidare upptäckt vattenånga på den ljusstarka stjärnan Arcturus, synlig i söder på sommarkvällen. Vattenången hjälpte oss förstå de komplicerade yttre atmosfärerna hos röda jättstjärnor.

Många tycker att astronomi är spännande. Det är därför en bra inkörsport för att locka studenter till naturvetenskap och teknik, samtidigt som det efterfrågas av allmänheten, inte minst på Kulturnatten. Forskningsämnet har varit starkt i Lund ända sedan universitetet grundades och fortsätter att vara aktuellt och utvecklas. I år har vi ökat samarbetet med fysik, vilket kommer stärka ämnet ännu mer vid Lunds universitet.

Jag föddes 1970 i Täby. Efter gymnasiet studerade jag teknisk fysik vid LTH och blev civilingenjör 1994. Efter att ha disputerat i teoretisk astrofysik i Uppsala var jag postdoktor i Austin i Texas i två år. 2005 blev jag docent i astronomi vid Uppsala universitet. Åren 2008-2013 innehade jag Kungliga Vetenskapsakademiens särskilda forskartjänst förlagd till Lunds universitet. Jag har även varit gästforskare vid universitetet i Montpellier, European Southern Observatory (ESO) i München och Observatoire de la Côte d'Azur i Nice. Sedan 2012 är jag Excellent Teacher Practitioner (ETP) och sedan 2021 ämnesansvarig professor i astronomi.

Jag bor i Lund med min fru Carolina och våra barn David och Emma.

Halvledare för grön elektronik

Jag föddes 1971 i Sliven i Bulgarien och studerade till civilingenjör i teknisk fysik vid Sofias Universitet. År 2004 avlade jag doktorsexamen i materialvetenskap och blev 2009 docent i halvledarmaterial vid Linköpings universitet. I Linköping blev jag också chef för Terahertz Materials Analysis Center 2015 och 2017 för VINNOVA Competence center for III-Nitride technology C3NiT. År 2020 befordrades jag till professor där. Från 2021 är jag professor vid Lunds universitet.

Klimatförändringar som orsakas av användning av fossila bränslen hotar våra samhällens välbefinnande och själva existens. För att möjliggöra en hållbar framtid behöver vi ställa om till eldrivna transporter (bilar, flygplan, tåg, fartyg) och till konvertering och distribution av el (elnät) med minskade förluster. I hjärtat av denna omvandling ligger utvecklingen av nya avancerade halvledarmaterial som möjliggör elektroniska enheter och komponenter för en framtida koldioxidfri transportinfrastruktur, energieffektiv trådlös kommunikation samt ett förlustfritt elnät.

Min forskning fokuserar på utveckling av halvledarmaterial med så kallat stort bandgap (en egenskap som beskriver till exempel färgen på ljus som materialet kan avge eller absorbera) för nästa generations energieffektiva trådlösa kommunikation och kraftelektronik. Jag utvecklar också spektroskopiska karakteriserings-tekniker med hjälp av ljus som är osynligt för det mänskliga ögat (kallat terahertz) för att studera transport och defekter i material från bulk (till exempel flera cm i storlek) till nanoskala. Jag är glad över att kunna bidra till en bättre vardag och en mer hållbar värld, och jag är glad över de vetenskapliga utmaningar som uppstår på vägen för att främja denna strävan.

Materialvetenskap på nanoskalan

Utvecklingen inom elektronik går mot allt högre funktionalitet och ökade krav på effektivitet. Min forskning är viktig då den gör det möjligt att fortsätta denna utveckling, som innebär att kunna designa och konstruera allt mindre elektronikkomponenter med hög precision. Mer specifikt handlar min forskning om att förstå processer för framställning av material på nanoskalan, vilket innebär väldigt små strukturer, ofta i storleksordningen 10-100 nanometer (miljondels millimeter). De material jag studerar är halvledarmaterial, de material som används i elektronikindustrin. Nanotrådar är en typ av nanomaterial som är av speciellt intresse i min forskning. De är små, långsmala material som kan framställas på ett mycket välkontrollerat sätt, och de har flera lovande tillämpningsområden inom elektronik och energiutvinning, samt inom biologi och medicin.

I min forskning gör jag beräkningar, ofta analytiskt med papper och penna, men jag använder mig också av numeriska beräkningar på dator. Jag samarbetar med forskare som gör experiment, och då kan jag med hjälp av beräkningsmodeller förklara de experimentella resultaten. Det händer även att jag först ställer upp en modell för att senare verifiera den experimentellt.

Min forskning om nanotrådar har bland annat resulterat i grundläggande förståelse av nanotrådarnas form och i vissa fall sammansättning och hur atomerna är ordnade i dem, beroende på hur de framställs. Jag studerar även gränserna för den här typen av materialframställning. Vad krävs till exempel för temperatur för att vi ska kunna tillverka nanotrådar av ett visst material?

Jag föddes 1970 i Borås, där jag tillbringade mina första 21 år. Jag blev tidigt intresserad av matematik, och att läsa fyraårigt tekniskt gymnasium var ett självklart val. Efter ett år på Högskolan i Borås flyttade jag till Lund för att studera till civilingenjör i kemiteknik vid LTH. På samma lärosäte disputerade jag 2000 i fasta tillståndets fysik. Sedan, efter ett par år i näringslivet och en postdoktorvistelse vid Köpenhamns universitet, återvände jag till Lunds universitet där jag inledde min forskning inom nanoteknologi. I februari 2022 befordrades jag till professor i fysik med inriktning mot materialvetenskap.

Jag bor i Hjärup och är gift och har tre barn.

Teknik, städer och hållbar utveckling

Jag föddes 1971 i Saint Paul i Minnesota och läste civil- och miljöteknik vid University of Wisconsin-Madison och University of Washington-Seattle. Därefter fortsatte jag med forskarstudier i stadsplanering vid University of Texas-Austin och disputerade 2008. Jag jobbade vid University of Manchester i Storbritannien i sju år och efteråt vid Kungliga Tekniska högskolan i Stockholm i fem år. Där blev jag docent i planering och beslutsanalys år 2018. Jag anställdes som professor i stadsbyggnad med inriktning hållbar utveckling vid Lunds universitet hösten 2021, där jag bland annat leder Lunds universitets forskningsnätverk Urban Arena.

Jag är gift med Sonya och vi bor i Lund tillsammans med vår gamla och lite galna katt som regerar hemma.

Städer är beroende av en mängd olika sorters infrastruktur för att ge tillgång till flera kollektiva tjänster, till exempel energi, transporter och kommunikationer samt vatten och avlopp. Denna sorts infrastruktur uppgraderas med jämna mellanrum i och med utvecklingen av nya teknologier, vilket innebär en stor inverkan på stadsbornas liv. Enkelt uttryckt är stadsutveckling och teknikutveckling tätt sammanlänkade.

Min forskning undersöker hur teknologier påverkar hållbar stadsutveckling ur ett sociotekniskt perspektiv. Jag har engagerat mig i forskningsprojekt som handlar om vatten- och energisystem, ombyggnader av bostäder, experiment i urbana miljöer (sahållspiloter) liksom om smarta städer och stadsdigitalisering. Under projektens gång har jag samarbetat med en stor mängd lokala aktörer från kommuner, statliga myndigheter, privata företag samt allmänheten för att studera samhålleliga och institutionella förändringsprocesser.

Städer i det tjugoförsta århundradet håller snabbt på att digitaliseras, och uppkomsten av detta nätverkssamhålle har båda positiva och negativa konsekvenser. Å ena sidan kan digitala teknologier stöjja lokala myndigheter, skapa nya affårmöjligheter för privata företag och hjälpa till att stärka banden mellan medborgare. Å andra sidan kan samma teknologier förvärra den sociala och ekonomiska ojåmligheten och hota demokratiska principer. Det finns stora möjligheter för världens universitet att spela en väsentlig roll i dagens samhålle genom att först ifrågasätta och sedan styra tekniska föråndringar mot en mer hållbar och vålmående framtid.

Positiv energi

Jag kombinerar ett intresse för musik och naturvetenskap. Intresset för musik, i synnerhet för violinen, började vid åtta års ålder. Mina första lärare fick mig tidigt att våga fortsätta med musik. I gymnasiet studerade jag naturvetenskaplig linje, men efter examen blev det musik i Göteborg, Köpenhamn, Helsingfors och Köln, där jag fick spela med Alban Berg-kvartetten.

Parallellt med mina post graduate-studier började jag läsa medicin vid Panuminstitutet i Köpenhamn, men beslutade mig att satsa på musiken. Jag kommer dock att vända tillbaka till medicinen och forska vidare om musikens gynnsamma effekter för oss människor.

Mitt aktiva musikutövande är internationellt, och jag har spelat in flera skivor som solist. Augustinus Fonden i Köpenhamn låter mig använda en unik violin ifrån 1705 byggd av Josef Guarnerius. 1998 bildade jag en nordisk kammarmusikgrupp, Trio Ondine. Vår karriär var framgångsrik och vi har spelat i konserthus och på festivaler i hela världen och vunnit flera priser.

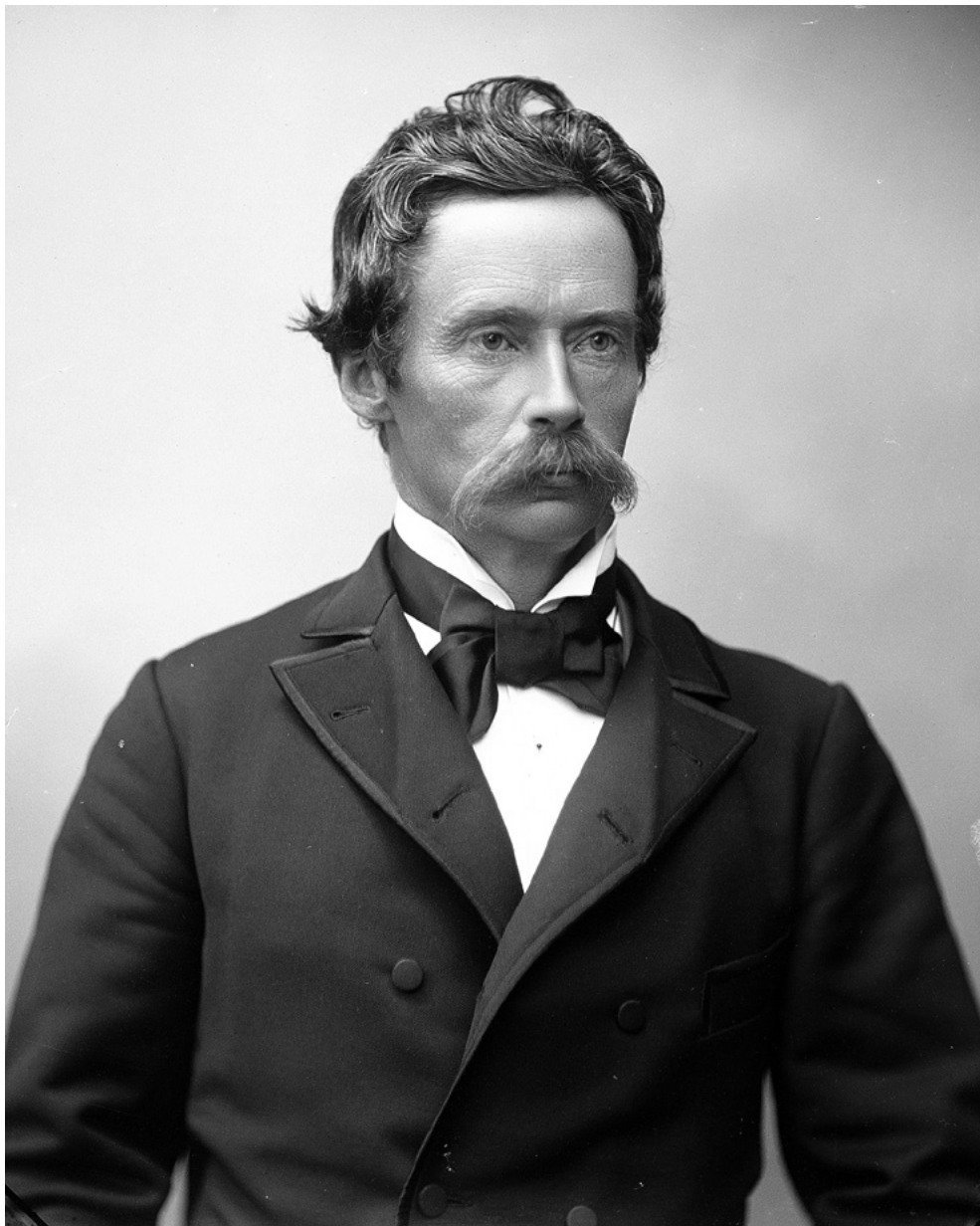
År 2004 till 2019 var jag 1:e konsertmästare i Copenhagen Philharmonics. Jag blev också 1:e konsertmästare i Danish Chamber Orchestra 2006. Vid sidan av dessa anställningar har jag varit gästkoncertmästare i många orkestrar runt omkring i Europa (Oslo, Hamburg, Madrid, Lissabon).

Som professor i Malmö ser jag fram emot att undervisa studenter och motivera dem till att öva, öva och återigen öva tills de känner sig säkra och fria i sitt musicerande. Utbildningen till musiker kan inte bygga på generella formler utan måste anpassas till varje persons individuella tekniska och emotionella förutsättningar. För musiker står många känslor på spel, och det är viktigt att kunna hantera dem kreativt. Det krävs otroligt mycket av de studerande att tillbringa så många timmar ensamma med sitt instrument i övningsrummet. Därför är min uppgift att förmedla så mycket positiv energi som möjligt samt ge dem övningar och förslag på lösningar så att de orkar och kan nå sina mål.

Jag är född 1974 och uppvuxen i Stenungsund på västkusten. 1996 avslutade jag min Master of fine arts in music performance vid Göteborgs universitet. Detta efterföljdes av post graduate-studier (solistklasse) i Köpenhamn 1996-1998 samt vid Sibelius-Akademien i Helsingfors och Hochschule für Musik i Köln 2000-2002. Jag utsågs till professor i violin vid universitetet i Stavanger (UIS) 2019 och vid Lunds universitet, Musikhögskolan i Malmö 2022.

Jag är gift med den danska violinisten Bolette Jarl Thuroe Heide och tillsammans har vi två döttrar, Stella 11 år och Esther 6 år.

Författaren Ola Hansson har givit följande beskrivning av sin latinlärare Carl Magnus Zander: "Han kunde själv gälla såsom en stiliserad typ från romerska senantiken; hans huvudparti var skapat för en byst med den vackra halsen, det smala och långa ansiktet och den fina profilen med rak och liten näsa och hög och rak panna, vilkens linje fortsattes av det höga, täta, krusiga håret". Bilden här, av Per Bagge, visar dock Zander vid en betydligt senare tidpunkt än då Hansson var hans elev, kanske till och med vid den tid då han påstods ha börjat bära peruk. Bildkälla: Lunds universitetsbibliotek.

”Få professorer torde så fullständigt hava behärskat sin vetenskap”

TILL 100-ÅRSMINNET AV LATINPROFESSOR CARL MAGNUS ZANDERS DÖD

Om aftonen den 5 december 1898 utbröt brand i en professorsbostad vid Tomegapsgatan 24.¹ Troligen hade gardinerna i ett av husets sovrum antänts ”genom gnistor utifrån eller genom lågan från någon närstående lampa”. Hushållerskan i huset, ”tjänarinnan Bengta”, som upptäckt branden försökte släcka den men misslyckades och tvangs retirera. Och vad mer: hon ”kvarglömde [...] i det brinnande rummet” den lampa hon haft med in, vilken då ”exploderade och gaf elden ökad näring”. Den stackars tjänarinnan ”som blifvit halft förvirrad af elden och röken” fick bäras ut ur huset av dess ägare, professor Carl Magnus Zander, vilken nu hunnit rusa till från ”mot-satta delen af huset”. Under sin räddningsinsats blev professorn därvid ”lindrigt bränd å ansikte och händer samt fick håret delvis afsvedt”.²

1. Numera nummer 26; detta sedan numreringen på Tomegapsgatans södra sida har förskjutits någon gång under 1900-talet. Av *Lunds stadsbild – Byggnader, gatunät, miljöer, fornminnen* (Lund 1952), s 42, där huset tas upp som bevarandevärd framgår indirekt att denna förändring måste ha skett redan under seklets första hälft.

2. *Lunds Dagblad* 1898-12-06.

Som helhet slutade det hela dock lyckligt. Grannar hade snabbt börjat hjälpa till med att bekämpa branden, och snart anlände även ”brandkåren, tillkallad genom klämtning från kyrktornet”, vilken ”på en kort stund släckte elden”. Skadorna kunde därigenom begränsas till “[s]ängkammaren och köket samt ett åt gatan beläget matrum”, rapporterade *Lunds Dagblad* som också kunde lugna läsarna med att ”Prof. Zanders i andra delen af huset inrymda särdeles dyrbara bibliotek var dessbättre utom all fara”. Och när tidningen ändå var inne på det litterära noterade den även följande:

August Strindberg, som bor i huset upptill, var vid eldens utbrott borta och hemkom under eldsvådan, mån om att rädda sina dyrbara manuskript, hvaribland åtskilligt nytt förefinnes. Någon fara förefans då emällertid icke.³

Ja, det stämmer: en av Sveriges – både i sin samtid och inför eftervärlden – mest kända författare bodde vid tiden precis bredvid professor Zander i nummer 22. En tid vilken som bekant tillhörde den märkliga

3. Ibid.

1898.

81.

December - Flot Kleen två gånger om Sagen:

Gudliga nätter Sö ut Sö. Eldsvåda hos grannen. Min huskammare
blivit sänder. Alla icke heller betraktade som varningar l. o. u glas-
kammaren.

9e Tag afhed af Kleen på aftonen: emedan han trädde skola Sö.
Gudlig natt mellan 12-2. Hela agunien: erfors jag.

+ " 70e Kleen dag i dag Lördag kl. 9 f. m.

Balken på aftonen och natten: tjut i mitt hjerta. En plank
blivit ner: (Pierrefan) Spolung. Klubbryg: Malms kamru: Fjofifve aftonade.
Dagen ut blit i Lund ut Gantoftegar ca. Hoppant och Sags af gamle Pölars.
Söndag 11e Solen; lugnt under. På aftonen Klara W. Duhus och
Tre: de hade varit i aftonningen i Dumbrygten; Sann hade blif

Utsnitt ur *Ockulta dagboken* med Strindbergs notering om branden i Zanders hus. Bildkälla: Kungliga biblioteket via Litteraturbanken.

period i Strindbergs liv då denne ständigt tyckte sig se olika syner och tecken, ägnade sig åt alkemi och författade böcker som *Inferno* och *Legender* samt plitade i den journal som kallats *Ockulta dagboken*.⁴ Det var kort sagt en tid då "makterna" hade sitt spel – låg dessa männe bakom även eldsvådan i grannhuset? Frågar man den gamle konservatorn och lundakännaren Hans Erlandsson – själv bosatt på Tomegapsgatan och ögonvittne till branden – så blir svaret jakande:

Den zanderska eldsvådan var nämligen ingen vanlig sådan, förorsakad av en tillfällighet. Den hade sin ockulta orsak. Man skulle kunna kalla denna för Popplarnas hämnd. Hur så, frågar man? Strindberg skulle säkerligen svarat på följande sätt: Då Zander lät fälla de tre vackra popplarna, som växte vid södra gränsen av hans trädgård, blevo trädens andar hemlösa. Eftersom de voro pyramidpopplar,

och pyr är ett rotord som betyder eld, uppväcktes elden av dem. Hela huset fylldes med rök. Då den från brandhärden längst bort befintliga dörren var låst inifrån togo brandsoldaterna en av de söndersågade poppelstammarna och med denna som murbräcka stötte de sönder flera dörrar för att komma in till brandhärden. Påtagligare kunde väl icke sambandet mellan orsak och verkan vara?⁵

Att Zander verkligen hade låtit fälla träd på tomten låter fullt rimligt; han var vid tiden för branden relativt nybliven ägare av fastigheten, och ville väl kanske sätta sin egen prägel på sin nyförvärvade trädgård⁶. Men skall verkligen ryktet ha spritts att Strindberg kopplade samman denna åtgärd med branden? Eller handlade det snarare om att Erlandsson eller andra lundabor konstruerade en långsökt "ockult" förklaring som en drift med den märklige författaren?

4. Rörande Strindbergs lundatid, inklusive hans bostadsadresser i staden, hänvisas generellt till Göran Lundstedts antologi *Strindberg i Lund* (Lund 2001). Adressuppgifterna finns på s 73.

5. Hans Erlandsson: "Livet i Tomegap vid sekelslutet" i *Från Lunds horisont – Lunds släktforskarförening 25 år: En jubileumsskrift* (Lund 2008), s 49. Artikeln är ursprungligen ett föredrag hållet i Föreningen Lundensare i Stockholm 1949. Att Erlandsson redan tidigare än så berättat åtminstone historien om

popplarna och branden framgår av att Paul Rosenius refererar till den i sin uppsats "Jag söker mitt gamla Lund" (i *Ord och bild* 1941, s 78). Han säger sig då ha hört Erlandsson tala om historien "i föreningen Det gamla Lund".

6. Av fastighetsboken framgår att Zander fick lagfart på fastigheten den 11 februari 1898; Riksarkivet: Lunds rådhusrätts och magistrats arkiv, vol D 1 a:1 (Fastighetsbok 1875 – 1930). Zanders flytt gick därvid för övrigt inte långt; han hade närmast varit bosatt på Tomegapsgatan 6.

Erlandsson skriver ju trots allt bara att "Strindberg skulle säkert svarat på följande sätt", inte att han verkligen gjort det, och tittar man i *Ockulta dagboken*, där det annars inte är gles mellan de långsökta järtecknen, så finner man i vart fall ingen notering om just denna poppelteori. Där står endast kortfattat att läsa:

Oroliga nätter då och då. Eldsvåda hos grannen.
Min husknut blåst sönder.

Alla äldre buller betraktade som varningar t.o.m. glasharmonikan.⁷

EN PROFESSOR "PÅ MINST TVÅ TUSEN ÅRS AVSTÅND"

Zander har således inte fått äran att med namns nämning inlemmas i Strindbergs författarskap. Därmed dock icke sagt att han helt undgått att skrivas in i den svenska skönlitteraturen. För detta har nämligen en i dag mer bortglömd författare sört: lundasonen Harald Wägner. I sin novell "Lundavår – En sentimental historia" berättar han om hur en ung diplomat, konsulatattachén Henrik Ek, tar en längre tjänstledighet och bestämmer sig för att åka ned till Lund och återuppleva den stad han tio år tidigare lämnat efter sina universitetsstudier. Åter där beger sig Ek till Tomegapsgatan, "en gammal gata" dit "det nya seklet ännu inte kommit", där "i fönstren stå gammaldags pelargonier", och där man ännu kan "tro på salig Boström och på den riktiga treeniga guden. Den som tror, att Kristus bara var människa, han bor inte på Tomegapsgatan". Han knackar på hos den ene efter den andra av de boende för att höra om de har ett rum att hyra ut, och hamnar till slut hos den gamle "Peter Browallius, professor i romersk vältalighet och poesi". Det ändrade namnet till trots är det – som läsaren av denna artikel kommer att upptäcka – dock inte bara adressen som skvallrar om att det i själva verket är Zander som avses.

Henrik Ek blev visad in i professorns arbetsrum.

Mitt bland sina böcker satt där världens vitaste och

sirligaste gamle gamle professor, fin och prudentlig i sin svarta redingote med glasögon på näsan. Ett silvervitt skägg omramade hans ansikte och en välgjord vit peruk krönte hans hjässa.

Det syntes att professor Browallius var tusen mil fjärran från den pågående jordiska verkligheten. Henrik Ek erinrade sig plötsligt att den mannen hade ägnat sin ungdom, sin mannaålder och sin ålders mognad åt studiet av versmåttens å äldre latinska gravinskrifter och att detta hade gjort hans namn världsberömt.

Han blygdes nästan att dra in en sådan man in i en sådan banal angelägenhet som hyrandet av ett rum.⁸

En konversation följer varunder professorn plötsligt ställer följande fråga:

– Studerar min herre latin?

Henrik Ek svarade i hastigheten nekande, en dumhet som han sedan förbannade.

Professor Browallius teg något besviken. Det syntes att han innerst inne hade hyst en vild förhoppning, att hans hyresgäst skulle hört till den allt mer sällsynta djursort som studerar latin.

– Studerar ni språk? var den nästa frågan.

– Nej.

– Ni kanske inte ens är humanist?

– Nej, svarade Henrik Ek beklämd, medan han kände kylan och föraktet stiga i rummet som en tät dimma.

Professorn rynkade ögonbrynen. Hans steg blevo allt mer nervösa. Han bevärdigade knappt sin gäst med en blick.

Och det var över axeln han slutligen slängde till honom ett snäsigt:

– Vilken fakultet?

– Jag tillhör ingen fakultet alls, jag är konsulatattaché.

Dessa ord utövade en omedelbar verkan på

7. August Strindberg: *Ockulta Dagboken* (1), s 81; ingår i Karin Petherick & Göran Stockenström (red): *Samlade verk – Nationalupplaga*, del 59:1 (Stockholm 2012; digital utgåva hos Litteraturbanken).

8. Harald Wägner: *Där de bespottare sitta...* (Malmö 1914), s 20f.

professorn. Han anlade genast den min, han brukade anlägga i det större akademiska konsistoriet och sade.

– Ja! Jag ställer mig mycket tveksam!

I mannaminne hade det icke funnits ett förslag, hurudant det än månde vara, till vilket icke professor Browallius ställt sig mycket tveksam.

I samma ögonblick förlorade han varje spår av intresse för den besökande.

Och djupt därinne i de latinska versmåttan, på minst två tusen års avstånd från Henrik Ek sade han nu:

– Jag skall låta visa er rummet.

Varpå han för sig själv tillade:

– Attaché! Nå, det skall ju finnas sådana också.

Med dessa ord utplånade han definitivt Henrik Ek ur sitt medvetande.⁹

Mellan branden på Tomegapsgatan och det dåtida nu som Wägners novell utspelar sig i låg halvtannat decennium. En tidsrymd under vilken Zander till synes

förvandlats från en kraftfull man som köper hus, låter hugga ned träd och räddar sin rökskadade hushållerska, till ett kuriöst, världsfrånvänt original. Som föreliggande artikel förhoppningsvis torde utvisa så handlade det knappast om någon så ensidig förändring. Snarare verkar Carl Magnus Zander livet igenom ha varit en man som visade väldigt olika, ibland nästan oförenliga sidor: stundom glad och social, stundom frånvarande och enstörig och stundom vresig och hetlevrad. Oavsett vilket synes memoarlitteratur och minnesrunor dock vittna om att han var en personlighet som folk inte glömde i första taget, och heller inte någon vars grundmurade beläsenhet och bildning någon betvivlade.

EN HEMSKOLAD PRÄSTSON FRÅN VIRESTAD

Till den inbjudningsskrift som dåvarande rector magnificus, astronomen Axel Möller, utfärdade inför Zanders professorsinstallation 1892 hade instalandus själv meddelat sina biografiska uppgifter i korthet. De inleds med följande meningar:

Professor Zanders forna bostad på Tomegapsgatan som den ter sig i dag. Foto: artikelförfattaren.

9. a a, s 21ff.

Jag, CARL MAGNUS ZANDER, är född i Virestad i Kronobergs län den 19 November 1845. Mina föräldrar voro komministern i Södra Sandsjö Magnus Zander och Carolina Laurentia Chytræus. Af min fader erhöll jag i hemmet en grundlig och utmärkt undervisning förnämligast i latin, grekiska och hebreiska, men äfven i öfriga skolämnen, så att jag blef i stånd att taga studentexamen i Lund i Januari 1863.¹⁰

Zander var alltså av prästsläkt, en i äldre tider mycket vanlig familjebakgrund för universitetsstudenter.¹¹ De prästerliga rötterna var dock unga: Carl Magnus far-föräldrar hade varit torpare. Minst en av deras söner, Magnus (född 1809), hade dock avgjort läshuvud, och enligt *Växjö stifts herdaminne*, skall han "[m]anad av sin lust för studier" redan "under gossåren" ha före-

Carl Magnus Zanders far och lärare, komminister Carl Zander i Södra Sandsjö. Bildkälla: *Växjö stifts herdaminne*.

10. Axel Möller [som "Universitetets rektor"]: *Borgerlig tid och verldstid – Inbjudningsskrift till den högtidlighet hvarmed professoren vid Lunds universitet D:r Carl Magnus Zander kommer att i embetet inställas* (Lund 1892), s 17.

11. Under 5-årsperioden 1860–1865, då Zanders inskrivning skedde, utgjorde andelen lundastudenter med familjebakgrund i prästeståndet hela 23 %; se Krister Gierow: *Lunds universitets historia III. 1790–1867* (Lund 1971), s 431.

tagit sig "att inrätta ett slags små- eller folkskola"; något som betecknades som "så mycket mera anmärkningsvärt som det på den tiden var tämligen klen beställt med folkundervisningen på landsbygden".¹² Själv lyckades torparsonen Magnus ta sig hela vägen till den högsta utbildningsnivån: vid den för tiden mogna åldern av 25 år inskrevs han 1834 vid Lunds universitet och prästvigdes två år senare. Vad han gjorde under det därpå följande decenniet tycks ha undgått de matrikelkompilatorer som har meddelat hans CV till eftervärlden, men 1846 tillträdde han den första av en rad tjänster som komminister hemma i Småland. På den tredje av dessa, i Södra Sandsjö (då ett annex till Linneryds församling), skulle han förbli till sin död 1887, verkande i en kyrkobyggnad av den typ som kommit att kallas "Tegnérador" – och mycket riktigt var det också den före detta lundaprofessorn och numera Växjöbiskopen Tegnér som invigt den bara några år före Zanders tillträde.¹³ Vid sidan av sin församling odlade han även sin trädgård: komminister Zander skall konsekvent ha vägrat att arrendera ut hanteringen av de jordbruk som hörde till hans prästboställen, utan brukade sin torva själv. Det synes därför välförtjänt att han med tiden valdes till ledamot av Kronobergs läns hushållningssällskap.

Och så undervisade han alltså sina barn. I vart fall sonen Carl Magnus, som han således ensam skall ha skolat genom motsvarigheterna till både folkskola och läroverk.¹⁴ Enligt en av Zanders senare elever

12. Gotthard Virdestam: *Växjö stifts herdaminne*, del 4 (Växjö 1930), s 78. De biografiska uppgifterna om Zander senior är, om inte annat anges, hämtade antingen härifrån eller från A.H. Lundin: *Småländska nationen i Lund – Biografiska och genealogiska anteckningar* (Lund 1882), s 274, resp Carl Sjöström & Vilhelm Ljungfors: *Smålands nation i Lund 1668–1921 – Biografiska och genealogiska anteckningar* (Lund 1922), s 319f.

13. Virdestam 1930, s 67.

14. En yngre son, Emil Gottfrid Zander (1857–1915), synes däremot ha fått åtminstone den senare delen av sin undervisning vid läroverket i Växjö. Även han skall ha blivit en "mycket skicklig språkman", promoverades till filosofie doktor 1892 och blev sedan lärare vid samma läroverk där han själv en gång tagit studenten; se Sjöström & Ljungfors 1922, s 430.

skall denna hemskolning ha varit så omfattande att sonen-eleven redan som barn "hade läst hela gamla testamentet på hebreiska"!¹⁵ Tittar man på de "inskrivningshandlingar" som sonen lämnade in till Lunds universitet i januari 1863 så kompletteras denna bild dock något. Förvisso finner man här ett i september 1862 utfärdat intyg från fadern om att dennes undervisning omfattat inte bara "Latin, Grekiska, Hebreiska, Tyska och Fransyska språken" utan även "Botanik, Matematik, Historia och Geografi samt Theologi", men där finns även ett antal små lappar från olika privatlärare i Lund som visar att Zander junior under halvåret mellan faderns intyg och inskrivningen vid universitetet hade vistats i staden för att genomgå kompletterande undervisning i flertalet av de nämnda ämnena.¹⁶ De betyg de olika lärarna avgivit i sina intyg indikerar dock hur som helst att de i de flesta fallen ansett sig ha haft ett mycket gott råmaterial att arbeta med.

STUDENTEXAMEN AV DEN GAMLA SORTEN

Zanders ankomst till universitetet sammanföll med en större stundande förändring. 1863 var det sista året då studentexamen var något som avlades som ett inträdesprov vid något av rikets båda universitet. Från och med 1864 skulle denna examen flyttas till läroverken som ett avgångsprov, och även själva

examenskraven skulle revideras. Bland blivande studenter tycks man allmänt ha fruktat att den nya examen skulle bli svårare än tidigare, och resultatet blev en formlig anstormning av blivande novitier som hastade till universiteten under 1863. I Lund inskrevs under året inte mindre än 262 nya studenter, vilket kan ställas mot ett medeltal på runt 113 nyinskrivna årligen under hela perioden 1790–1867.¹⁷ En av dessa var alltså Carl Magnus Zander, även om vi inte vet om just han (och fadern) medvetet forcerat de tidigare studierna för att hinna med inskrivning före reformen. Möjligen indikerar dock hans ringa ålder – Zander var endast 17 år och ett par månader när han blev student – att så kan ha varit fallet, men det kan förstås också bara ha handlat om att han var tidigt mogen.

Studentexamen vid universitetet bestod vid denna tid av två delar.¹⁸ Den första utgjordes av två skriftliga prov: en "latinsk stil" (översättningsövning) och en "svensk kria". Den senare kan närmast betecknas som en kortare essä på 2 à 3 sidor över något av ett antal förelagda ämnen. Från den sista dryga tioårsperioden av den äldre studentexamens tid finns dessa "krior" eller "scripta" bevarade i Filosofiska fakultetens arkiv, och vi vet därför exakt vilka ämnen som Zander och 43 andra examinandi valde att skriva om när de som årets första provokull den 16 januari satte sig med papper och penna i "Kuggis", den numera rivna universitetsbyggnad öster om Kungshuset som fått sitt folkmunsnamn just till följd av de prov som där hölls. Många av ämnena kan närmast beskrivas som inbjudande till filosofiska eller moraliska betraktelser, såsom exempelvis "Bör ynglingen glädjas eller sörja deröfver, att hans barnaålder är förfluten?", "Frukta mer den, som smickrar, än den, som ryter" eller "Välj icke till förtrogen hvem helst, som vill" (det sistnämnda ämnet var det klart populäraste valet). Andra syftade dock mer till att redovisa faktakunskaper. Här kunde den historiskt intresserade välja att skriva om "Medelhavets verldshistoriska betydelse" och naturvetaren

15. Evald Ljunggren: "Två yngre lärare och två av gamla stammen" i Carl Sprinchorn (red): *När vi gingo i Lunds katedralskola – Minnen upptecknade av gamla lärjungar* (Lund 1926), s 246.

16. Lunds universitetsarkiv (LUA): Kansliets arkiv 1666-1930/31, vol E 10:91 (Studentinskrivningshandlingar vt 1863). Att det inte var en ovanligt att på detta sätt genomgå privatundervisning närmast före inskrivningen framgår av en text av den gamle universitetsbibliotekarien Elof Tegnér. Han talar här om ett antal olika grupper av blivande studenter; dels de som "voro ordentligt dimitterade från läroverken och som i allmänhet hade goda chanser att lyckas i sin studentexamen; de, som åtnjutit enskild undervisning på annan ort; och slutligen den stora skaran af 'studentkandidater', som från Sveriges olika landskap samlats i lärdomsstaden och hämtat examensvisdom på någon 'studentfabrik' eller under privatlektioner hos äldre studenter, kandidater eller magistrar." Se Elof Tegnér: *Från farfarsfars och farfars tid* (Stockholm 1900), s 224.

17. Gierow 1971, s 421.

18. Följande skildring av hur studentexamen före 1864 tillgick bygger dels på Tegnér 1900, s 224–228, dels på Yngve Löwegren: *Kuggis – Ett stycke universitetshistoria* (Föreningen Det Gamla Lunds årsskrift XLV; Lund 1963), s 35–44.

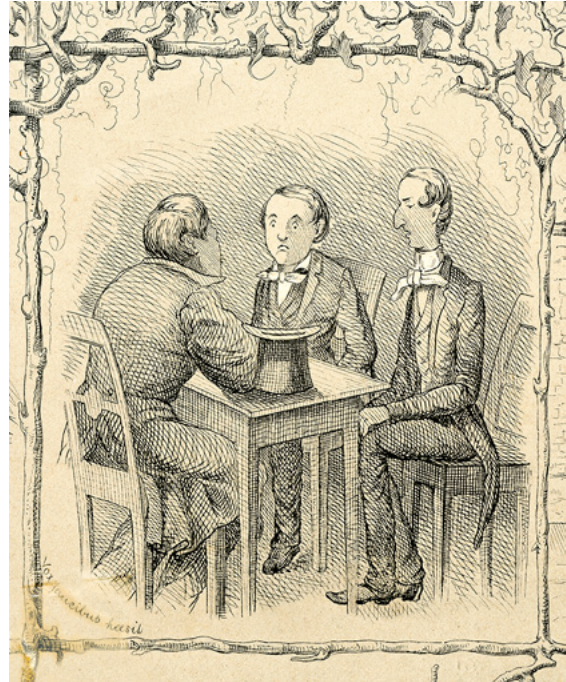
att berätta "Om blodomloppets beskaffenhet hos de serskilda klasserna af vertebrerade djur". Zander valde som en av endast tre deltagare ett ämne något i gränslandet mellan det moraliska och det faktaredovisande: "Ingenting förhärdat så som lyckan; att Gustaf Adolf icke dess mindre var ödmjuk och mild, därför talar högst hans menckliga värde".¹⁹ Den 17-årige prästsonens inledande rader om ämnet skulle nog ha tillfredsställt hans fader, men man kan kanske tillåta sig att undra i vilken utsträckning den unge mannen, på väg in i vuxenlivet, verkligen var fullt så stoisk som han här gav uttryck för:

Det finns väl intet, som mera än lyckan bidrager till att förderfva menniskor i allmänhet. Den icke blott gör mångas sinne uppblåst och öfvermodigt, den ingjuter äfven ofta hos menniskan en öfvervägande kärlek till verldslifvet, dess ära och njutningar och förqväfver derigenom hjertats bättre och ädlare känslor och böjelser. Blott den, som eger ett sant kristligt sinne samt en fast och upphöjd karaktär, eger förmåga att med framgång emotstå detta lyckans förderfliga inflytande.

Klarade man de båda skriftliga proven släpptes man vidare till de muntliga, i vilken studenterna gick upp två och två. Förhören på ungefär en halvtimme vardera förrättades av yngre lärare – adjunkter och docenter – främst från den filosofiska fakulteten. Denna del genomförde Zander och ytterligare 48 ynglingar den 27 januari. Han examinerades därvid i elva ämnen, och bland dessa erhöi han det allra högsta betyget "berömlig" i hebreiska (barndomens läsning av Gamla testamentet synes alltså ha fyllt sitt syfte) samt det näst högsta, "med beröm godkänd", i teologi, levande språk och naturalhistoria. Intressant nog uppnådde han däremot endast ett slätt "godkänd" i det ämne han sedermera skulle ägna ett livs lärar- och forskarmödor åt: latin. Som sammanvägt helhetsbetyg räckte det hela dock till ett "med beröm godkänd".²⁰ Carl Magnus Zander var därmed fullt ut vorden *liber studiosus* vid Lunds universitet.

19. LUA: Filosofiska fakultetens arkiv 1666–1956, vol E 3 B:6 (Scripta för studentexamen 1863).

20. LUA: Filosofiska fakultetens arkiv 1666–1956, vol A 3 A:2 (Betygsbok för studentexamen 1851–1879).

Muntligt förhör i studentexamen enligt den ordning som gällde fram till 1863. Detalj ur en större plansch utförd av Sven Andersson 1864 med anledning av studentexamens överförande till läroverken. Bildkälla: AF:s Arkiv & Studentmuseum (reprofoto: Kennet Ruona).

"ETT VIDLYFTIGT STUDENTLIV" – MEN OCKSÅ DOKTORSEXAMEN OCH DOCENTUR

"Som en lärd ung man, men utan erfarenhet om kamratliv, kom han till Lund"; så har en av Zanders lärjungar senare skrivit om sin lärare.²¹ För ynglingen som tidigare aldrig hade haft en klasskamrat (utom möjligen sina syskon) bör det ha varit en omvälvande upplevelse att plötsligt befinna sig på en plats befolkad av hundratals andra unga män, vilka på betryggande avstånd från sina föräldrahem stolt vandrade runt med sina studentmössor på nacken, "slängde käpp" på stadens centrala gator, hängde på stadens krogar eller samlades runt punschbålar på nationernas sexor. Och trots vad han i sin studentkria skrivit om det fördärvande i "kärlek till verldslifvet, dess ära och

21. Ljunggren 1926, s 246.

njutningar” så tycks den unge smålänningen tämligen snart ha kastat sig ut i det studentikosa nöjeslivet. ”Under någon tid torde han ha egnat sig åt det glada studentlivet med samma grundlighet som alltid utmärkte hans studier”, skriver samme sagesman som ovan, och en annan talar till och med om ”ett vidlyftigt studentliv”, med tiden resulterande i en ”ansenlig skuldmassa”.²²

Med den geografiska självklarhet som ännu rådde i dåtidens nationalsliv gick smålänningen Zander med i Smålands nation. Här fann han uppenbarligen två kumpaner, med vilka han tycks ha etablerat en allt fastare vänskap. Den ene var den tre år äldre Carl Wilhelm Linnell, liksom Zander son till en småländsk komminister. Han var känd som ”Glade Wille” och har beskrivits som någon som ”egde en aldrig utsinande åder af gladt och älskvärdt skämt” och vars ”humoristiska grundstämning lyfte honom öfver lifvets kantigheter”.²³ Den andre var August Hammarström, son till en kopparverkmästare i Jämshög, och var inte bara jämnårig med Zander utan hade liksom denne tagit sig till universitetet via enskild undervisning.²⁴ Med den senare skulle Zander periodvis dela bostadsadress och även deras studiebanor löpte i mycket parallellt, men inte minst skulle alla tre herrarna göra karriär i det organiserade studentlivet.²⁵ Den äldre Linnell gick därvid före. Han blev senior i nationen vårterminen 1869, och fick här sällskap av Hammarström ett år senare samt från vårterminen 1872 även av Zander. Parallellt hade Linnell redan hösten 1867 blivit en av nationens suppleanter i Akademiska Föreningens överstyrelse och avancerade våren 1869 till ordinarie ledamot. Hösten 1870 kom både Hammarström och Zander in som suppleanter i samma församling, och blev ett år senare ordinarie de med. Därmed hade kamrattrion kommit att besätta

tre av Smålands nations fyra ordinarie mandat i AF:s högsta beslutande organ, och skulle så göra ett antal år.²⁶ Först att hoppa av var, av skäl som vi senare skall se, Linnell, vilken lämnade såväl överstyrelsen som sitt seniorsuppdrag i och med utgången av 1873. Zander och Hammarström satt däremot kvar i överstyrelsen i två fulla år till och Zander gjorde även en kort återkomst våren 1878. Vid det laget hade de båda kvarvarande musketörerna även uppnått toppositioner i den tredje av studenternas organisationer vid sidan om nationerna och AF: studentkåren. Här blev Hammarström vice ordförande under 1872 och Zander kårordförande under året därpå.²⁷

Men vid sidan om – och kronologiskt redan något före merparten av – dessa förtroendeuppdrag inom de etablerade studentorganisationerna hade Zander & Co även varit med och skapat en helt ny typ av sammanslutning: ett akademiskt-studentikost ordenssällskap.²⁸ För att berätta om hur det gick till behöver vi föra in ytterligare två namn i handlingen; till den småländska trions privata umgänge hade nämligen även kommit att sluta sig två mer udda fåglar. Den ene hette Hasse W Tullberg och var inte ens student utan bokhandlarbiträde. Han var dock även på mödernet kusin med Hammarström, vilket torde förklara hur han kommit in i bilden. Den andre mannen hette Frans August Sundberg och var en tidigare Uppsalastudent, vilken flytt söderöver för att undkomma en större skuld till en bokhandlare på sin förra vistelseort. Denna kvintett brukade under 1860-talets senare del samlas hemma hos varandra och spela priffé. En dag tyckte dock någon av deltagarna att gruppen borde

22. Ibid resp Ola Hansson: *Ur minnet och dagboken* (Stockholm 1926), s 23.

23. Sjöström & Ljungfors 1922, s 396.

24. a a, s 400f resp Lundin 1882, s 356.

25. Följande uppgifter om Linnells, Zanders och Hammarströms ”studentikosa karriärer” bygger på en systematisk genomgång av *Lunds Kongl. universitets katalog* (från ht 1873 *Lunds Kungl. universitets katalog*), för åren 1863–1880.

26. Hammarström var därtill även under en period överstyrelsens sekreterare.

27. Rörande de sistnämnda posterna, se utöver universitetskatalogerna även Gunnar Hillerdal & Eric Starfelt: *Akademiska Föreningen i Lund 1830–1953* (Lund 1953), s 327.

28. Följande uppgifter om Sällskapet CC och dess grundare bygger, där ej annat anges, på CC 1868–1893 – *Minnesskrift utgifven med anledning af Sällskapet CC:s tjugofemårsfest* (Lund 1894), främst s III–VII och 120ff, resp Pelle Holm: ”Sällskapet CC” i *Akademiska Föreningens årsskrift 1964* (Lund 1964), s 7–8. Sällskapet CC existerar fortfarande och för transparensens skull ber artikelförfattaren att här få meddela att han i nuläget är dess stormästare.

ta sitt umgänge till en högre nivå och "bilda ett litet slutet sällskap med fasta ceremonier".²⁹ Sagt och gjort: stadgar, ritualer och sånger skrevs, och den 20 september 1868 konstituerades Sällskapet CC. Inom kort började man också ta in fler medlemmar i sällskapet; först främst ytterligare smålänningar men snart med en bredare rekryteringsbas inom hela studentvärlden och på längre sikt även bland de akademiska lärarna.

Verksamheten i det unga CC var oerhört flitig. Bara under sitt första verksamhetsår höll man hela 27 olika sammankomster. Inledningsvis var man därvid inte fler än att man kunde sammanträda hos någon av ordensbröderna, men 1870 hade antalet intagna CC-bröder stigit till över 40, och man fick börja förlita sig på att låna större lokaler på Akademiska Föreningen. Parallellt med att Zanders, Linnells och Hammarströms stjärnor steg inom studentvärlden får man av CC:s medlemsrulla intrycket att deras skapelse lyckades samla en allt större del av de ledande kreativa, konstnärliga och humoristiska krafterna inom samma värld. Ett talande exempel är den kommitté som av studentkåren utsågs för att genomföra 1872 års lundakarneval: av totalt elva kommittéledamöter var inte mindre än sju CC-bröder, däribland Zander.³⁰

Vid denna tid hade den ursprungliga grundarkretsen dock börjat tunnna ut. Troligen först att försvinna var Tullberg, vilken 1870 lämnade Lund för att bli

föreståndare för en bokhandel i Linköping. Han avancerade sedermera vidare till huvudstaden och blev en framträdande bokförläggare och boktryckare, känd bland annat för många påkostade porträttmatrklar och andra bildverk.³¹ Därefter försvann troligen Sundberg. Denne äventyrlige uppsaliensare påstås först ha åkt till Monte Carlo för att försöka "spränga banken" på casinot där, men misslyckades förstas och for i stället till Amerika där han skall ha slutat sina dagar som handlare i Philadelphia.³² Linnell slutligen

Sällskapet CC:s grundare samt sällskapets förste recipient på ett fotografi återgivet i *Lunds Dagblad* i samband med sällskapets 50-årsjubileum 1918. Bilden har påståtts visa den första sammankomsten i sällskapet, men är rimligen tagen i ateljé i nära anslutning härtill. Runt bordet från vänster: Carl Magnus Zander, Frans August Sundberg, Carl Wilhelm Linnell och Hasse W Tullberg. Stående till höger August Hammarström med sällskapets förste medlem utöver grundarna, den blivande posttjänstemannen Alfred Jonsson, vilken under en period delade studentboende vid S:t Annegatan med Zander. Bildkälla: Sällskapet CC:s arkiv.

29. Enligt Tullberg (förmedlad via sin svärson i Holm 1964, s 7) skall det ha varit han som kom på idén med ett ordenssällskap. Man bör dock troligen inte heller underskatta uppsaliensaren Sundbergs roll i sammanhanget. Till skillnad från i Lund, där denna typ av sammanslutningar dittills inte existerat, fanns det nämligen i Uppsala en redan ganska lång tradition av att bilda sådana inom studentvärlden. Bland tidiga exempel kan nämnas Turkiska musiken (grundad 1828), Juvenalerna (1835), Sällskapet Tratten (senare Samfundet SHT; 1844) och Namnlösa Sällskapet (1860). För en närmare översikt häröver, se Tom Lundin: *Bland Tunguser, Turkar och Trattar – Studentkottierier och studentordenssällskap i 1800-talets Uppsala* (Universitets- och Studenthistoriska Sällskapets i Uppsala skriftserie nr 4; Stockholm 2009).

30. Uppgiften bygger på en avstämning mellan de namn som redovisas i K. Arne Blom & Ulf Hjelmquist: *Från bondbrylllop till olympiska förspel – om studentkarnevaler fram till 1912* (Föreningen Gamla Lunds årsskrift 1978; Lund 1978), s 38ff, och den medlemsförteckning som ingår i *CC 1868–1893* 1894.

31. *Svenska män och kvinnor – Biografisk uppslagsbok*, bd 8 (Stockholm 1948), s 59.

32. Holm 1964, s 8 resp *CC 1868–1893* 1894, s 120. Jag har inte kunnat finna exakt när Sundberg lämnade Lund, men av den senare källan, s Viff, framgår att han befann sig utrikes vid tiden för den CC-sammankomsten den 3 februari 1872 då annars samtliga övriga grundare var närvarande (Tullberg dock endast på tillfälligt återbesök).

insjuknade i lungdot och tillbringade sitt sista läsår på stadens lasarett innan han vid midsommar 1876 tog "afsked från Lund för att, såsom han sjelf sade, få dö i sin fädernebygd, en önskan, som snart uppfylldes".³³

Kvar i Lund av CC:s grundare fanns därmed bara Zander och Hammarström, tillika de enda av herrarna som tycks ha haft ögonen på en akademisk karriär. Och att de många uppdragen i studentvärlden inte hade fått dem att alltför mycket försumma sina studier visade sig i början av 1870-talet. Under 1870 blev de båda filosofie kandidater, och redan året därpå promoverades de tillsammans till doktorer inom samma fakultet; Hammarström på avhandlingen *Om Kristian IV:s yttre politik intill svensk-danska krigets utbrott 1643* och Zander på *Epanalepsi Homerica et Herodotea, commentatio*, en "avhandling om vissa stilistiska och grammatiska företeelser i den äldsta [sic!] grekiska poesien och prosan".³⁴ Zander kunde därtill ståta med att ha utnämnts till så kallad *ultimus* eller innehavare av "andra hedersrummet" vid promotionen; en hedersbetygelse som bland annat befriade honom från promotionsavgiften.³⁵

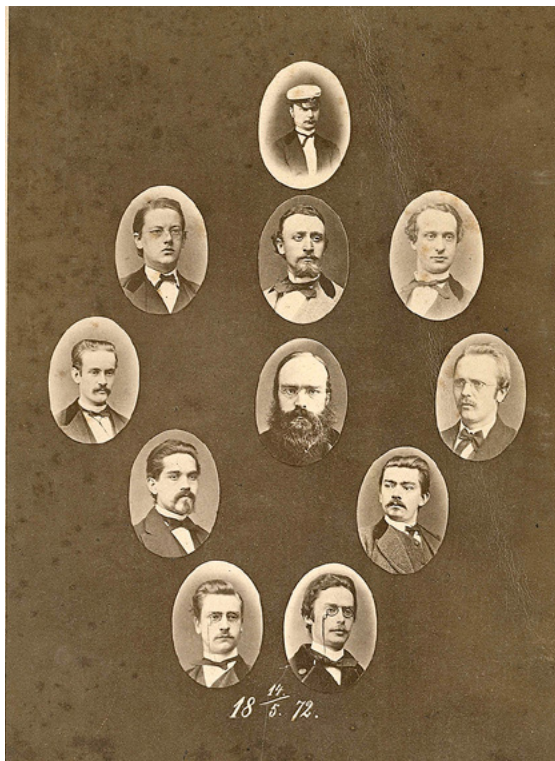
Zander och Hammarström fortsatte ännu några år efter promotionen att följas någorlunda åt i karriären. Båda disputerade de efter några år ånyo, denna gång för docentur, och som resultat blev Hammarström docent i historia 1874 och Zander i latin året därpå. 1877 valde dock även Hammarström att definitivt lämna den akademiska banan. Han avsåg sig docenturen och flyttade först till Malmö, senare till Strängnäs som läroverkslärare. Med tiden övergick han dock till den prästerliga banan och slutade sina dagar 1912 som kyrkoherde i Kvarsebo i Strängnäs stift.³⁶

33. Sjöström & Ljungfors 1922, s 396.

34. Uppgifterna om Zanders och Hammarströms examina från Lundin 1882, s 354 & 356; avhandlingstitlarna från Gustaf Ljunggren: *Epilogen vid magisterpromotionen 1820 – Inbjudningsskrift till den philosophiæ doctors promotion som af Philosophiska faculteten anställes lördagen den 3 juni 1871* (Lund 1871), och beskrivningen av Zanders avhandling från Löfstedt & Nilsson 1923, s 16.

35. Om ultimustiteln; se Bror Olsson: *Doktorspromotioner i Lund* (Föreningen Det gamla Lunds årsskrift XXIX; Lund 1947), s 22f.

36. Lundin 1882, s 354 & 356, resp Sjöström & Ljungfors 1922, s 400f.

Fotocollage med ledamöterna av 1872 års karnevalskommitté; Zander ses med pincené längst ned till höger. Bildkälla: AF:s Arkiv & Studentmuseum.

Ytterligare en sak skulle dock på ett mer grundläggande sätt förena Zander och Hammarström även efter 1877. Den senare av dessa hade nämligen en syster, Emma, och på något sätt – rimligen genom Zander själv – kom hon att bli introducerad i Zanders föräldrahem. Något som ledde till att pappa Zander, då nybliven änkling, år 1883 gifte sig med sagda, 33 år (!) yngre, syster. Zander hade därvid således fått sin egen nations- och ordensbroder som styvmorbror!³⁷

EN "MYCKET OJÄMN" LÄRARE PÅ SKRIDSKOR

I Erik Wallers autografsamling på Uppsala universitetsbibliotek finns ett brev från Zander, ställt till en tyvärr oidentifierad "Hedersbroder". I brevet, daterat den 27 februari 1875, beklagar Zander att han varit långsam

37. Släktskapsrelationen framgår bl a av Sjöström & Ljungfors 1922, s 319f resp 400f.

med att skicka mottagaren sin docentavhandling samt berättar en del om vad som sker i Lund, särskilt inom undervisningen i klassiska språk. Han kommer också in på sin egen situation:

För mig sjelf är det svårt nog att ligga här så länge; en lättnad var att jag fick Wallmarkska stipendiet; nästa år får jag väl docentstipendium, ifall jag då fortfarande skulle vistas här som docent.³⁸

Zanders ord speglar den hårda verkligheten för den lägsta lärargruppen i den dåvarande akademiska hierarkin: docenterna. Som docent ägde man visserligen *venia docendi* – rätten att bedriva akademisk undervisning – men man räknades alltjämt i viss utsträckning fortfarande som student (som vi kunnat se inföll många av Zanders uppdrag i studentvärlden först efter hans disputation och på vissa av dem satt han kvar ännu som docent). Och inte minst: docent var, då som nu, endast en titel, inte en avlönad tjänst. Det som fanns var stipendier, men inte så många att de räckte till samtliga innehavare av docentur. För Zanders del skulle problemet under några av de närmaste åren lösas genom att han först fick rycka in som vikarie inte bara för den ordinarie professorn i latin, Albert Lysander, vilken var upptagen med att vara universitetets rektor läsåret 1875/76, och därefter även först på den vakanta adjunkturen i samma ämne samt slutligen på den nyinrättade extra ordinarie professuren i klassiska språk (när den sistnämnda utlystes för ordinarie tillsättande 1878 sökte Zander och erhöll ett goda vitsord av de sakkunniga, men placerades likväl endast i tredje förslagsrummet).³⁹ Rimligen erhöll han någon form av lön för alla dessa vikariat, om än troligen inte motsvarande arbetsinsatsen, och i staden var det tydligen bekant att Zanders många studieår gjort att "hans ekonomi blivit vacklande".⁴⁰ Det är därför kanske inte så konstigt att han efter

några år valde att ta samma steg som många andra docentkollegor gjorde i avvaktan på att en beföringsmöjlighet skulle öppna sig vid universitetet: att parallellt bli lärare vid något av stadens båda läroverk.⁴¹ Zander hade redan under sina tidiga studieår på 1860-talet vikarierat halvtannat år vid Nyköpings högre elementarläroverk och åren närmast efter sin disputation hade han haft ett motsvarande vikariat på Katedralskolan i Lund. Dit återvände han nu för en fast tjänst: den 16 oktober 1878 tillträdde han där som lektor i latin och grekiska.⁴² Han var då 33 år gammal och hade tillbringat 16 av dessa inskriven som student vid Lunds universitet. Från och med vårterminen 1879 upphörde han dock slutligen att stå upptagen som sådan i universitetskatalogen.⁴³

Till Zanders tidigaste elever i Katedralskolan hörde en yngling som skulle bli en i sin samtid mycket känd författare, Ola Hansson (född 1860). Denne har i sina postumt publicerade självbiografiska anteckningar givit en närmast panegyrisk skildring av Zander som en lärare, vars lektioner om Horatius var "oförglömliga" och vars översättningar av den antike skalden präglades av "både klang och poesi".

Det var det första året av hans lektorat. Han blev ytterst omtyckt. Han gjorde allt lätt och kamratligt – inget skolfuxeri – inget pedanteri – lätt och fritt och glatt. Den romerske poet, som han tolkade, var ju också halft grek – både i sitt blod och i sin ande. Han fick också ett bevis på sin popularitet, som väl var enastående i sin art i Lunds Katedralskolas annaler.⁴⁴

Det sista syftar på att Hansson och ett antal sjungande kamrater, vilka bildat en dubbelkvartett, på Zanders födelsedag valde att uppvakta "mönstret för en human och amusant lärare" med en sångarserenad.

38. Uppsala universitetsbibliotek: Erik Wallers autografsamling: WallerMs 18003.

39. Carl af Petersens & Anders Malm: *Lunds universitets matrikel* (Lund 1898–99), s 166. Rörande Zanders ansökan till e o professor, se även de nedan i not 56 redovisade handlingarna rörande hans ordinarie professur 1891, vari de sakkunniga delvis refererar det äldre utlåtandet.

40. Ljunggren 1926, s 246.

41. Vårterminen 1880 var fyra av den filosofiska fakultetens docenter även lärare vid Katedralskolan, en vid det privata elementarläroverket (Spyken) och ytterligare en på annan ort; se *Lunds Kungl. universitets katalog för vårterminen 1880* (Lund 1880).

42. af Petersens & Malm 1898–99, s 166f.

43. *Lunds Kungl. universitets katalog för vårterminen 1879* (Lund 1879).

44. Hansson 1926, s 23.

Och den upptogs väl: "Vid latintimmen nästa dag i vår klass – där fyra av sångarna sutto och bland dem ledaren själv – uttalade hyllningens föremål uti väl valda ordalag och med passande blyghet sin verkliga överraskning och rörda erkänsla..."⁴⁵

Efter att ha läst dessa Ola Hanssons ord blir man desto mer förvånad när man tar del av vad en annan, något yngre katedralit haft att säga om Zander som lärare några år senare. Det är sedermera justitierådet och utrikesministern Johannes Hellner (född 1866) som har givit följande vittnesmål:

Under de två sista åren hade vi lektor Zander till lärare. Han var en lärd man och ett stort original. Han var på den tiden jämförelsevis ung och såg utmärkt bra ut. På oss skolpojkar gjorde han intrycket av att vara mycket bisarr och fullkomligt oberäknelig. När allt gick bra, satt han lugn och oberörd och syntes nästan främmande för vad som tilldrog sig. Man visste knappt, om han hörde på, hur översättningen fortgick. Men om någon begick fel i översättningen eller stapplade, kunde han plötsligt bryta ut i de våldsammaste förebråelser, omåttliga tyckte vi. Man satt därför alltid under hans lektioner med känslan att åskan kunde slå ner. Och var en gång hans lugn brutet, kunde nästan ingen göra honom till lags.⁴⁶

Dessa till synes oförenliga porträtt av Zander som lärare smälter dock något bättre samman om man går till ytterligare två gamla elevers, i detta fall mer samstämmiga, minnen av honom; nämligen de som nedskrivits av biblioteksmannen Evald Ljunggren respektive läkaren och ornitologen Paul Rosenius (båda födda 1865).⁴⁷ Båda är i grunden positiva – Rosenius kallar Zander "en mycket lärd och intelligent man och en prydnad sedermera som professor vid universitetet" – men tvingas också konstatera att han var "mycket ojämn som lärare" (Ljunggren). Förklaringen ser de i hans personliga omständigheter: att Zander

"befann sig nere i en vågdal" (Ljunggren) där "hans nervsystem" var "i dålig kondition, och han vantrivdes [...] med sin verksamhet, där han befann sig vid Katederbordet" (Rosenius). Enligt Ljunggren var det till och med så illa att Zander hade hemfallit "åt bruket av morfin" och "just börjat den svåra kampen för att lösgöra sig ur morfins väldet".

Såväl Ljunggren som Rosenius vittnar, liksom Hellner, om Zanders plötsliga vredesutbrott, men även om att han vid andra tillfällen kunde uppträda med ett helt annat lynne – såsom exempelvis en vacker vårdag då han "överraskade [...] oss med en tillnärmelse, som gjorde oss konfunderade, i det att han med en sällsam vekhet i rösten sade oss att nu hade våren kommit och att *Gagea lutea*⁴⁸ och *Ficaria ranunculoides*⁴⁹ blommade på Helgonabacken" (Rosenius). Och som helhet tvekade i vart fall inte Ljunggren i sitt omdöme:

Zanders små svagheter uppvägdes emellertid i mina ögon mångfaldigt av hans stora förtjänster. I lärdom och begåvning var han utan tvivel kollegiets främste [...]. Han behärskade sitt ämne i alla riktningar på ett enastående sätt, och, vad som för oss var det viktigaste, han var en oförläpelig mästare i översättningens konst. Vi voro vana vid en ordagrann översättning som strikte höll sig till de översättningsord lexikonet angav. Om man lät Eneas "plocka sömnerna", så fogade väl i regel läraren till en begripligare formel, och en överdrift var det nog att den samvetsgranne och kunnige hedersmannen A. H. Lundin i en läxpreparation skulle ha sagt om samme Eneas att han släckte sin törst "multa unda, med mycken våg eller, på bättre svenska, med mycken bölja". Men ett säreget stereotypiskt språk var det vi hade vant oss att använda. Zander tolkade latinet på modern naturlig svenska, elegant eller vardaglig, alltefter som originalet fordrade det ena eller det andra. Det var en njutning att höra honom. Svalget som skilde oss från de gamla auktorerna minskades, och en känsla av frigörelse inställde sig. Frigörelse från den tvångströja som det livlösa översättnings-språket var.⁵⁰

45. a a, s 24ff.

46. Joh[annes] Hellner: *Minnen och dagböcker* (Stockholm 1960), s 50.

47. De följande uppgifterna och citaten från Ljunggren 1926, s 246–249 resp Paul Rosenius: *Mitt gamla Lund och andra minnen* (Lund 1952), s 42–44.

48. Vårlök

49. Svalört.

50. Ljunggren 1926, s 247f.

Både Ljunggren och Rosenius återger också en episod från sin gemensamma studentexamen som gjorde Zander "med ett slag utomordentligt populär bland oss kamrater". Vid det här laget hade studentexamen som sagt flyttats från universiteten till läroverken. Universitetskopplingen var dock ingalunda helt bruten. Vid de muntliga förhören skulle från universiteten utsända "censorer" vaka över lärarnas frågor och studenternas svar. Vid detta tillfälle var den utsedde censorn Theodor Wisén, professor i nordiska språk, vilken enligt Ljunggren "inte var känd för någon synnerlig hänsynsfullhet".

Vi hade extemporering i Curtius. Plötsligt avbryter Wisén Zander och kastar in en fråga. Zander blev indignerad och ställde sig liksom utanför, och när sedan Wisén bad honom fortsätta, svarade han skarpt: "Antingen ska professorn examinera eller jag, men inte båda på en gång". Zander anmodades ånyo att fortsätta, och därefter utspann sig följande dialog: Zander: "Vem ska börja?" Wisén: "Vem som helst." Zander: "Var ska vi börja?" Wisén: "Var som helst." Varpå Zander, vänd till oss utbrast: "Ja, vill då *vem* som helst börja *var* som helst." Vi hade suttit i stark spänning och undrat hur detta skulle sluta, och Zanders slutreplik gjorde inte denna undran mindre. Situationen räddades emellertid genom att en pigg pojke, Olof Morin, snabbt högg in på en punkt som han hela tiden berett sig på, och därmed kom examinationen i sina gängor igen.⁵¹

Rosenius kompletterar denna redogörelse med ytterligare en detalj som Ljunggren männe utelämnat för att icke för mycket framhålla sig själv:

I samma examen hade Wisén ingripit med rättelse i ett svar, givet av Evald Ljunggren. Zander: "Än en gång, vem ska examinera här? För resten var det förbannat rätt svarat *herr* Ljunggren!" Det var första gången i skolan någon av oss blivit titulerad för herr, och händelsen blev nogsam ihågkommen under studentsexan på kvällen, då det hurrades för Zander.⁵²

En sista detalj i skildringarna av Zander från hans läroverkstid som kan vara värd att nämna är hans yttre. Att han ansågs se bra ut har framgått redan av Hellners ord ovan liksom av det citat från Ola Hansson som återfinns i en av artikelns bildtexter, men han hade även i ett annat avseende något som gjorde att han stack av mot den övriga lärarkåren: i en tid av svarta redingoter och bonjourer gick Zander "klädd i jägerkostym och alltid utan överrock". Det var det yttre tecknet på att han på fritiden "hängav sig åt friluftsliv" och sport, troligen för att "rekreera" sina nerver. Det senare i vart fall enligt Rosenius som vidare vet att berätta följande:

Jag minns honom som skridskoåkare nere på Höjeå, och han var ingen oäven sådan. Medan han gick där, stod en grupp unga män – kanske sådana som tidigare haft honom som lärare – betraktande honom under viss förlustelse. Zander, som märkt det, satte kurs mot dem, de stodo på rad med lämpligt mellanrum, och med sirliga ytter- och innerskår gjorde han slingergång hela raden igenom. Och de unga människens leenden tycktes nu ha fått en något förändrad innebörd.⁵³

Professor Theodor Wisén, vars inblandning i studentexamensförhören irriterade Zander. Till Wiséns goda sidor kan å andra sidan läggas att han var den som fick fart på arbetet med Svenska akademiens ordbok och såg till att dess redaktion förlades till Lund. Bildkälla: AF:s Arkiv & Studentmuseum.

51. Ljunggren 1926, s 248.

52. Rosenius 1952, s 44.

53. a a, s 43.

Utöver skridskor hängav sig Zander även åt övningar på ett mer landbundet fortskaffningsmedel. Det är grundaren av Akademiska Föreningens arkiv, Tusse Sjögren, som har berättat härom i sina studentminnen från 1910-talet:

Professor Zander var livlig till sin natur och hade genom åren varit en intresserad och ivrig idkare av bicykelsporten, vilket blev hans öde. Det berättas, att han strax före emeritusåldern skaffade sig ett fordon av ett modernare slag. Detta var emellertid icke så sedesamt som hans gamla: professorn välte, bröt benen och sa antagligen något fult på latin. Men sedan var det slut med cyklandet.⁵⁴

När denna malör inträffade hade Zander dock, som framgår av hur Sjögren titulerar honom, sedan länge lämnat Katedralskolan för att på heltid återvända till sitt alma mater – nu som professor.

KONKURRENT MED BETVIVLAD KOMPETENS

Öppningen för Zander att lämna den lärartjänst som han uppenbarligen tidvis vantrivts med uppstod våren 1890. Albert Lysander, den latinprofessor Zander en gång vikarierat för, avled den 25 april, därmed lämnande sin lärostol i "romersk värtalighet och poesi" ledig att söka. Zander var en av dem som gjorde det, och i ett brev i maj samma år, ställt till en språkman-nakollega till vilken han nyligen dedicerat sin senaste bok, Esaias Tegnér den yngre (endast två år äldre än Zander, men redan sedan mer än ett decennium professor i österländska språk), så tackade han inte bara denne för att ha "lärt mig den historiska språkvetenskapens metod" utan även för dennes "välgångsönskningar". Att de senare åtminstone delvis bör ha bestått i en uttalad förhoppning att Zander skulle få professuren framgår av att denne i anslutning till det senare tacket skriver att "[e]när man här allmänt väntar att jag skall få platsen, tror jag mig också ega grundade anledningar att hoppas".⁵⁵

54. Tusse Sjögren: *10-tals student* (Akademiska Föreningens årsbok 1993; Lund 1994), s 26.

55. Lunds universitetsbibliotek: Esaias Tegnér d.y.:s arkiv, vol 72 (brev till Esaias Tegnér d.y.: Från Wulff, Fredrik-Åkerhielm).

Zander var alltså tidigt förhoppningsfull om sina möjligheter att denna gång erhålla professuren. Likväl saknades inte konkurrens. Utöver Zander söktes tjänsten av ytterligare två docentkollegor vid universitetet, Sven Linde (docent i grekiska) och Johannes Paulson (docent i klassisk filologi); vidare av en annan läroverkslärare, lektor Nils Fredrik Nihlén i Skara, och slutligen av en fil dr N. M. Sjöstrand.⁵⁶ Under ärendets lopp hann dock alla de tre sistnämnda dra tillbaka sina ansökningar (Paulson rimligen eftersom han under tiden hade hunnit bli professor vid den nyinrättade högskolan i Göteborg⁵⁷) varför således endast Zander och Linde återstod i slutstriden.

Till sakkunniga att bedöma dessas båda meriter hade man utsett Aron Alexanderson, professor i grekiska i Lund, Johan Louis Ussing, professor i grekisk och romersk filologi i Köpenhamn, samt Frans Wilhelm Häggström, professor i latin i Uppsala. Dessas utlåtande utföll tämligen enstämmigt till Zanders fördel. Denne konstaterades redan vid sin förra ansökan ha fått goda vitsord för sina vetenskapliga skrifter, om än med viss anmärkning för "brist på enkel överskådlighet och concentration i framställningen". Av vad han därefter hade publicerat under sin tid som läroverkslärare ansåg sig sakkunniga dock kunna konstatera ett "glädjande framåtskridande" i detta avseende, och särskilt hans senaste verk ansåg de "på ett berömvärdt sätt utmärka sig genom väl beräknad enkelhet och klarhet i framställningssättet och genom en latinsk stil, hvilken vid sidan af en fullt klassisk renhet eger förtjensten af en utpräglad individualitet". Särskilt prisades Zanders 1890 utgivna verk *Versus Italici Antiqui* (det var detta som författaren hade dedicerat till Esaias Tegnér d y) som hans "både omfångsrikaste och vetenskapligt betydelsefullaste arbete", vilket

56. Uppgifterna om tillsättandet av professuren efter Lysander kommer genomgående från LUA: Kansliets arkiv 1666–1930/31, vol A 2 B:15 (Det större och det mindre konsistoriets protokoll 1891), Större konsistoriets protokoll 1891-09-23, § 109. Till detta protokoll är även i fullständiga avskrifter bilagda Filosofiska fakultetens humanistiska sektionens tidigare handlingar i ärendet inklusive de sakkunnigas utlåtande.

57. Bertil Ejder: "Johannes Paulson" i *Svenskt biografiskt lexikon*, bd 28 (Stockholm 1992–1994), s 753.

[...] på grundval af en såvidt möjligt fullständig kritisk samling af de ifrågavarande verserna gifver en skickligt planlagd och genomförd undersökning af deras metrisk beskaffenhet och dervid utförligt behandlar en av de svåraste frågor inom den latinska versbyggnadsläran, den huruvida Romarne före bekantskapen med grekisk verskonst byggde sin vers på accent eller på kvantitet.

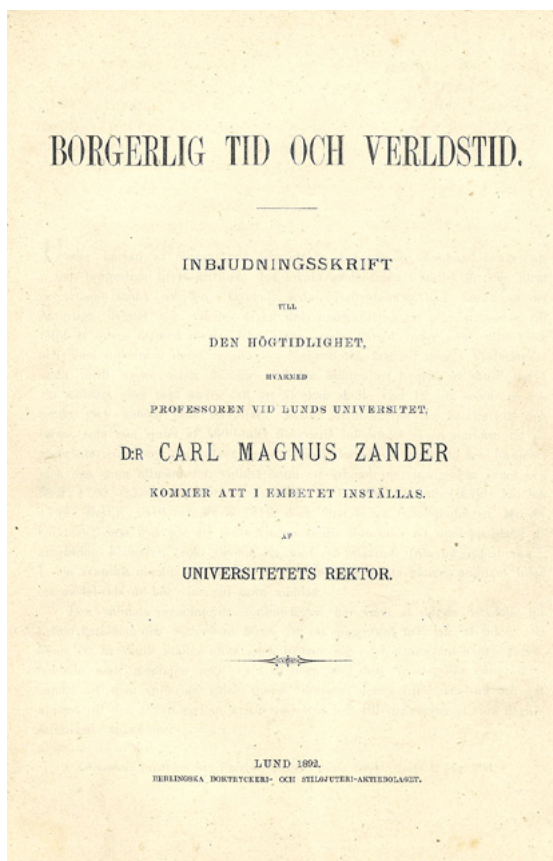
Även Zanders båda profvöreläsningar prisades för "ett snillrikt och om mycken lärdom vittnade innehåll i förening med ett klart och tydligt framställningssätt", och tillsammans med Zanders tidigare meriter både som docent och lärare vid Katedralskolan menade sig sakkunniga kunna hävda att han "såsom främste målsman för latinstudiet vid ett af rikets universitet skall åt detta studium, för så vidt på honom ankommer, bereda en blomstrande tillvaro".

Värre gick det för Linde. Hans textkritiska utgåvor av Seneca konstaterades vara fulla med "gissningar" och "meningslösa" feltolkningar, vittnade om att utgivaren "eger hvarken den för textkritikern nödiga säkra kännedomen om språkbruket eller det lika behöfliga fina sinnet för de särskilda författarnes stilistiska egendomligheter". Att han trots allt "stundom träffat det rätta eller det sannolika, synes hafva sin grund mera i en lycklig tillfällighet [...] än i den använda metodens tillförlitlighet". Något bättre betyg fick Lindes arbeten om antik mytologi, men som samlat omdöme förklarade de sakkunniga sig anse "att Docenten Linde med afseende å de utgifna skrifternas vetenskapliga halt icke synes oss till fullo motsvara de fordringar, som man är berättigad att ställa på en professor i latinet". Trots detta ville ändå Häggström och Alexanderson med viss tvekan erkänna honom som en formellt kompetent sökande; något som dock inte Ussing sträckte sig till.

I den diskussion som utifrån sakkunnigutlåtandet följde i humanistiska sektionen den 4 juni 1891 rådde full enighet om att Zander var såväl att ses som fullt kompetent för tjänsten som den främste av de sökande. Däremot bröt sig meningarna här, liksom bland de sakkunniga, rörande om Linde ens skulle kompetensförklaras. Särskilt litteraturhistorikern Henrik Schück pläderade kraftigt häremot och fick medhåll av filosofen Borelius och historikern Weibull.

Majoriteten av de röstande – sex mot tre – gick dock på linjen att förklara båda sökande kompetenta. Därefter vidtog sommarlovet, och frågans fortsatta behandling dröjde till hösten.

Den 23 september sammanträdde större konsistoriet och frågan om de båda sökandes kompetens luftades ånyo. Naturligt nog vidhöll de närvarande företrädarna från humanistiska sektionen sina tidigare hållningar. Bland representanterna för dels den matematisk-naturvetenskapliga sektionen som för de tre övriga fakulteterna – teologer, jurister och medicinare – utkristalliserades i huvudsak två olika grupper; dels en (inkluderande rektor, astronomen Axel Möller) som var beredd att direkt avfärda Linde, dels en som av allt att döma nog också hade velat göra det, men såsom företrädare för helt andra discipliner ändå inte

Inbjudan till Zanders installation som professor 1892.

Bildkälla: Lunds universitetsarkiv.

”vågade [...] jäfva majoriteten af såväl de sakkunniga som Sektionen” (för att citera zoologen August Quennerstedts votum). Det hela slutade med 13 röster för att även Linde skulle anses kompetent och 9 däremot. Som Zander dock genomgående hade rankats som den främste kandidaten hade detta resultat dock rimligen ytterst liten inverkan på det slutliga utfallet, och den 30 oktober utnämndes Zander till ny professor i romersk vältalighet och poesi. Hans formella installation – dåförtiden, till skillnad från i dag, en individuell ceremoni – hölls den 19 januari 1892 varvid han offentligen föreläste över ”Uttrycket ’klassisk filologi’”.⁵⁸

LEVANDEGÖRANDE FÖRELÄSARE MED KRYMPANDE PUBLIK

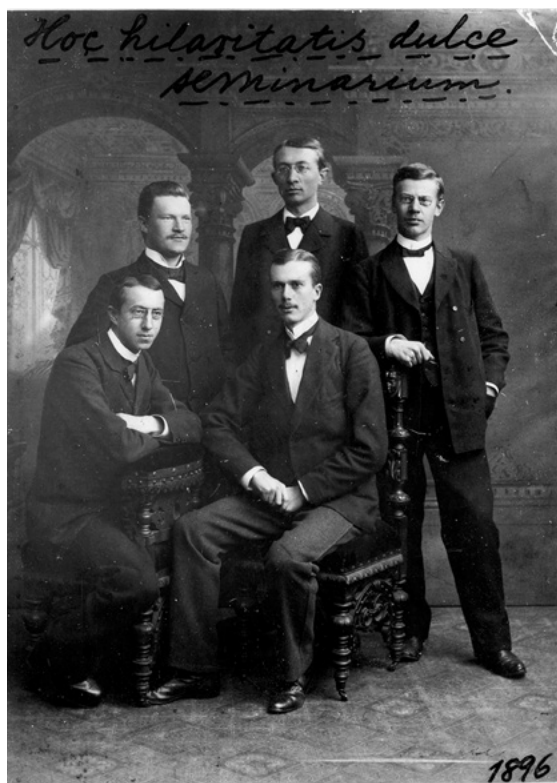
Drygt 46 år gammal hade Zander nått sin högsta och slutliga yrkesställning. Enligt hans tidigare lärjunge Rosenius var det nu hans ”lyckliga ålder” inleddes. Klasskamraten Ljunggren instämde, med en anspelning på Bibelns plågade kung Saul, mer utförligt:

Om Zanders vandring genom skärselden blev nog så lång, så kom han så mycket mer luttrad därur, Saulsanden vek ifrån honom. Den skarpa intelligensen var ännu under hans sista år oförminskad, liksom den trägna fliten, men det hade kommit ro och lugn över honom, och ju mer hans berömmelse växte, desto mer blev han ödmjuk och anspråkslös. På äldre dagar var han en man som i alla avseenden var värd beundran.⁵⁹

Det verkar tyvärr vara betydligt sällsyntare med ögonvittnesskildringar av Zander som universitets- än som läroverkslärare. En har jag dock funnit. Det är Martin P:son Nilsson, sedermera själv icke blott professor utan även rektor, som i ett minnesord över Zander berättar från sin studenttid:

Hösten 1892 [sic! torde avse 1891] föreläste d. v. docenten Zander Plautus' Rudens, under terminens lopp utnämndes han till professor. Dessa föreläsningar skulle jag vilja beteckna som en uppenbarelse för den nyblivne studenten. På en

tid, då läroverken hade dubbelt så stort timantal i latin som nu, vållade det rent yttre språkliga ej allt rör stora svårigheter för förståelsen; det nya var, att latinet framträdde för oss som ett levande språk. Till en viss grad berodde detta på den latinske komediförfattarens folkligare och ålderdomligare språk, som lät oss se utvecklingen, men i ännu högre grad på föreläsarens framställningsförmåga. Han egde en underbar förmåga att genom sin blotta uppläsning ingjuta liv i de latinska orden och en lika underbar träffsäkerhet att översätta dem så, att de svenska orden smögo sig efter de latinska men på samma gång bibehöllo samtalspråkets ledighet.⁶⁰

Deltagare i professor Zanders latinseminarium 1896. Blivande professorn och rektorn Martin P:son Nilsson sitter nere till vänster med Axel Ahlberg bredvid sig. De stående är Frithiof Pontén, Per Vilner och Abel Melander. Fotografiets latinska påskrift kan ungefärligen översättas ”Detta är glädjens ljuva seminarium”. Bildkälla: Lunds universitetsbibliotek.

58. Möller 1892, s 18.

59. Ljunggren 1926, s 248f.

60. Löfstedt & Nilsson 1923, s 20f.

Utan att vilja förringa den genuina entusiasmen över Zanders undervisning i det ovanstående bör det i sammanhanget påpekas att Nilsson med tiden även skulle få andra skäl att vara sin lärare tacksam, och att detta kanske kan ha gjort hans minnesbild än mer guldkantad. Men mer härom längre fram!

Att det annars är mer sparsmakat med skildringar av Zander från hans professorstid kan möjligen ha att göra med att han där troligen hade färre studenter än han haft elever på ett utpräglat latinläroverk som Katedralskolan. Enligt den nya läroverksstadga som fastställdes samma år som Zander tillträdde sitt lektorat där (1878) hade antalet veckotimmar i latin visserligen sänkts från 66 fördelade över 8 år till 48 över 6 år, men det var fortfarande ett viktigt ämne som samtliga elever såväl på latin- som reallinjen läste.⁶¹ Vid universitetet var det däremot vid tiden för Zanders professortillträde ett studium på tillbakagång. Ett första hårt slag mot latinets tidigare självklara ställning i den akademiska sfären hade kommit redan med 1852 års nya universitetsstatuter, vilka hade upphävt kravet på att avhandlingar vid disputationer måste skrivas på latin. Snabbt hade därvid svenskan etablerat sig som vetenskapligt publiceringsspråk. 1891 – samma år som Zander utnämndes till professor – ströks latinets vidare som obligatoriskt delämne i samtliga filosofie licentiat- och kandidatexamina, och 1907 försvann det även i form av de filosofiska preliminärexamina som fram till dess krävts för vidare studier i de ”högre” fakulteterna (teologi, juridik, medicin). 1905 upphörde dessutom det generella kravet på att alls ha latin i sitt studentbetyg för att kunna bli antagen till universitet.⁶² Den tid var nu kommen då latinstudierande blivit ”den alltmer sällsynta djursort” som Wägners talar om i sin novell från 1914.

Den här utvecklingen går rent konkret att avläsa i dokumentationen av Zanders egen undervisning, nämligen i de ”dagböcker” och åhörarlister över sin undervisning som samtliga lärare terminsvis skulle lämna in till sin respektive fakultet.⁶³ Jämför man här

siffrorna från Zanders första hela läsår som professor (1892/93) med dem från hans sista dito (1909/10) så kan man konstatera att antalet studenter som begagnade sig av hans undervisning sjönk tydligt. 1892/93 hade Zander haft 30 deltagare vid sina offentliga föreläsningar under hösten och 25 under våren; 1909/10 hade detta sjunkit till 14 under hösten och blott 10 under våren. En sak hade dock ökat markant: antalet kvinnor bland åhörarna. 1892/93 hade ingen sådan funnits antecknad för de offentliga föreläsningarna och endast en som deltagare i seminarieövningarna (den senare var Hilma Borelius; sedermera den första kvinnan i Lund att disputerat och bli akademisk lärare). Zanders sista termin var däremot 4 av hans 10 föreläsningsåhörare kvinnor och fördelningen bland hans seminarister densamma. Utvecklingen speglar förstås delvis att antalet student-skor generellt ökat vid universitetet under denna tid, men näppeligen till 40 % av det totala studentantalet. Zanders disciplin synes helt enkelt mot slutet av hans professorsbana ha blivit något av ett kvinnoämne. Rimligen bör detta ha inneburit en omställning för en ungarl vars studenttid helt infallit före den första lundastudentens inskrivning och som sedan verkat i 13 år vid ett renodlat gossläroverk.

FRÅN GRUVOR AV LÄRDOM TILL FRÖET TILL ETT NYTT ÄMNE

Att Zander fick färre studenter och därmed inte minst en mindre examinationsbörda (antalet undervisningstimmarna torde däremot ha varit mer konstant) bör rimligen ha givit honom desto mer tid för forskning. Som framgått av referatet av sakkunnigutlåtandet när han sökte professuren 1891 så hade Zander redan under sina docent- och lektorsår utövat ett betydande vetenskapligt författarskap. Utöver sina doktors- och docenturavhandlingar hade han bland annat publicerat två större uppsatser (”De relatione pronominali ea quae est per Quod el Id quod” 1885 respektive ”Carminis Saliaris reliquiae” 1888), ett antal artiklar i universitetets årsskrift, en lärobok för läroverkselever (1891) och en monografi, den av de sakkunniga särskilt prisade *Versus Italici Antiqui* (1890).⁶⁴ Förvisso

61. Emin Tengström: *Latinet i Sverige – En kulturhistorisk översikt* (Stockholm 1973), s 99.

62. Tengström 1973, s 91f.

63. LUA: Filosofiska fakultetens arkiv 1666 – 1956, serie E 5 B (Humanistiska sektionens lärares dagböcker och åhörarlister); de nedan redovisade uppgifterna hämtade ur vol 2, 19 och 20.

64. De bibliografiska uppgifterna från A. Malm & P. Wilner: *Lunds universitets matrikel* (Lund 1913), s 230f.

avtog hans publikationstakt rent numerärt något efter att han sedermera nått det högsta pinnhålet på befodringsstegen, men utöver fortsatt medverkan i universitetets årsskrift samt i diverse fackpress så var det under dessa professorsår som han påbörjade vad som skulle bli hans *magnum opus*; det verk som av hans efterträdare på latinprofessuren, Einar Löfstedt har beskrivits som "Zanders förnämsta arbete och det, som han utan tvivel själv betraktade som sitt livsverk, [...] den monumental undersökning av den grekiska och romerska konstprosans rytmiska byggnad, som bär titeln *Eurythmia* (utgiven i tre imponanta volymer 1910–1914)".

Även om Löfstedt sedan inte helt instämmer i Zanders slutsatser – han anser att företrädaren i sitt nit att finna rytmisk regelbundenhet i de granskade texterna kanske valt att "alltför hårt pressa lagarna för den litterära konstens levande och ömtåliga former" –

Universitetsbibliotekets upplaga av Zanders mest omfattande vetenskapliga arbete, trebandsverket *Eurythmia*. Foto: artikelförfattaren.

så finner han likväl "Zanders uppfattning genomförd med en energi och konsekvens, som äger ett drag av verklig storhet, och stödd av en suverän lärdom, som här famnar vidare och borrar djupare än i något av hans övriga verk".⁶⁵ Löfstedt fortsätter:

Häpnadsväckande är redan hans kännedom om den oerhört förgrenade och delvis dunkla antika grammatiska litteraturen (inklusive scholiasterna); han har här framdragit en mängd material, vars bestående värde erkännes även av hans principiella motståndare, och vars genomplöjande är så mycket mera beundransvärt, som han samtidigt och med samma förtrogenhet rör sig med Lotzes, Spencers och Wundts teorier. Men lika oreserverat måste man lämna sitt erkännande åt den enorma arbetskraft, som låtit de här och var infogade specialundersökningarna över aksent och iktus, över interpunktion, över paratax och hypotax, över asyndeton, hyperbaton och en mängd andra viktiga detaljfrågor växa ut till stora självständiga avhandlingar, som utgöra verkliga fyndgruvor av lärdom.⁶⁶

Dessvärre tvingas man konstatera att detta är fyndgruvor som ytterst få i dag kan besöka. Inte för att Zanders verk inte går att finna på bibliotek eller antikvariskt utan för att de inte blott innehållsligt behandlar ämnen kopplade till språket latin utan i regel även är helt och hållet avfattade på detta språk – från själva löptexten ned till innehållsförteckning, tryckeriuppgifter och författarens namn: Carolus Zander. Desto mer beklagligt att en mycket begränsad publik i dag kan ta till sig ett sådant livsverk synes det därtill vara om man även beaktar vad Löfstedt har att säga om företrädarens språkbehandling:

Blott ett må ännu framhållas: den fullkomligt magistrala säkerhet och elegans, varmed själva den latinska språkformen är behandlad, t. o. m. vid utvecklingen av de mest intrikata teoretiska spörsmål. Zanders latin har i detta nu icke sitt motstycke, och en av hans utländska recensenter har yttrat, att man läser det med samma njutning som Lessings tyska.⁶⁷

65. Löfstedt & Nilsson 1923, s 18f.

66. a a, s 19.

67. Ibid.

Även några mer lättillgängliga verk av Zanders penna finns dock. I den samlade bibliografi som publicerades i *Lunds universitets matrikel* 1913 går det att finna inalles fyra titlar som faktiskt är på svenska. En är en populärvetenskaplig recension i *Ny svensk tidskrift*, en är den nämnda läroboken (*Latinsk språklära i sammandrag för de allmänna läroverken*, 1891) och två är tryckta sakkunnigutlåtanden. Av dessa har särskilt det ena sitt påtagliga universitetshistoriska intresse och skall därför här ägnas några rader. Det är en skrift betitlad *Förslag till utredning och yrkande om den e.o. professurens i klassiska språk ombildning till professur i klassisk fornkunskap och historia*; författad 1908 av Zander i samarbete med professorskollegorna Claes Lindskog (grekiska) samt Sam Clason och Arthur Stille (båda historiker).⁶⁸

Bakgrunden till skriften står att finna i de extra ordinarie professurer i latin som hade inrättats både i Uppsala och Lund 1879 (och av vilka Zander alltså en gång förgäves sökt den i Lund). De hade i hög grad tillkommit för att avlasta de ordinarie latinprofessorerna med den enorma examensbörd som rådde så länge latinet var obligatoriskt ämne i alla filosofiska examina. Som vi sett bortföll dock detta krav successivt mellan 1891 och 1907, och därmed frigjordes arbetstid. Samtidigt varslades från högre ort att de extra ordinarie professurerna helt skulle dras in. I detta läge såg man såväl från lundensiskt som uppsaliensiskt håll en möjlighet att både rädda kvar tjänsten och att vidga det klassiska ämnesstudiet. Som framgår av titeln på Zanders & Co:s skrift så var tanken att omvandla den extra ordinarie professuren i latin till en professur i det nya ämnet "klassisk fornkunskap och historia". Häri skulle inbegripas de "reala", icke rent språkvetenskapliga aspekter av antiken som de facto redan delvis kommit att ingå i undervisningen i klassiska språk: klassisk arkeologi, konsthistoria, historia, mytologi, statskunskap et cetera.⁶⁹ I sin skrift tecknar de fyra professorerna en värtalig bild av det

föregående århundradets stora arkeologiska fynd med därav följande vetenskaplig och metodologisk utveckling, pekar på ämnets ställning vid andra universitet internationellt, och pläderar engagerat för att den språkliga och den antikvarisk-historiska kunskapen om antiken är djupt och nära kopplade till varandra, men att det samtidigt är omöjligt att längre rymma bägge expertkunskaperna inom blott en professur:

Redan den språkligt-litterära filologien är mer än nog för en mans arbetsförmåga och omfattningskraft. Realfilologien, d. v. s. klassisk fornkunskap, kräver också sin man helt. Att någon skall representera båda grenarna af klassisk vetenskap, är för mycket begärtdt af en människas förmåga med den utsträckning och specialisering, till hvilken båda nu hunnit, och det olikartade material, med hvilket de arbeta.⁷⁰

Det framlagda förslaget (och de andra parallella lobbyverksamheter som förekom i frågan) kröntes ovanligt raskt med framgång. Den 2 september 1908 antog humanistiska sektionen Zanders och de övriga professorernas yrkande som sitt eget; redan månaden därpå anslöt sig Kanslersämbetet i Stockholm till samma linje och 1909 beslöt slutligen riksdagen i enlighet med förslaget. Till den nya professur som därmed inrättats i Lund kallades, på Zanders och Lindskogs förslag samt utan föregående utlysning, Zanders entusiastiske seminarist från 1890-talet, Martin P:son Nilsson, vilken utnämndes den 20 november 1909 och installerades den 1 februari året därpå.⁷¹ Därmed hade ämnet "klassisk fornkunskap och antikens historia" – i dag "antikens kultur och samhällsliv" – etablerats vid Lunds universitet.

INTET OTIUM MEN VÅL DIGNITATE

Knappt två år efter att Zander i P:son Nilsson fått en ny professorskollega fyllde han den 19 november 1910 65 år. Knappt en månad senare, den 15 oktober, avgick han med pension från sin egen professur. Ej heller denna emeritering innebar dock något stopp för Zanders vetenskapliga verksamhet. Utöver att han nu

68. C M Zander, C Lindskog, S Clason & A Stille: *Förslag till utredning och yrkande om den e.o. professurens i klassiska språk ombildning till professur i klassisk fornkunskap och historia* (Lund 1908).

69. Niklas Hillbom & Eva Rystedt: *Antikens kultur och samhällsliv i Lund – Hundra år av pedagogik och forskning 1909–2009* (Lund 2009), s 9f.

70. Zander et al 1908, s 18.

71. Hillbom & Rystedt 2009, s 14.

färdigställde de båda sista banden av sin *Eurythmia* (utgivna 1913 och 1914) så författade han även andra mindre omfattande arbeten till olika skriftserier, däribland "Versus Saturnii – Tertiis curis collegit et recensuit et examinavit" (i universitetets årsskrift 1918) och "Phaedrus solutus vel Phaedri fabulae novae XXX" (i Humanistiska vetenskapssamfundets i Lund skrifter 1921). Det sistnämnda, som skulle bli hans sista publicerade skrift, var ett "metriskt rekonstruktionsförsök" ägnat åt att utifrån medeltida prosaversioner söka återskapa ett antal försvunna verser av fabelörfattaren Phaedrus. Det har av en mer sentida latinsk filolog, Alf Önnersfors, betecknats som ett exempel på Zanders benägenhet att ge "sig i kast med exceptionellt svårbemästrade problem", och även om Önnersfors konstaterar att arbetet av samtiden mottogs med "berättigad skepsis" finner han samtidigt att det vittnar om "upphovsmannens enorma lärdom".⁷² Man får alltså konstatera att Zander in i det sista bibehöll såväl sin intellektuella skärpa och arbetsförmåga som den benägenhet att "att vandra sin egen väg" som en av hans hävdatecknare menat kännetecknade honom.⁷³

Samma år som Phaerusrekonstruktionen utkom hade ett halvsekel förflutet sedan Zander blev doktor, och vid årets promotion hörde han till de få ännu överlevande jubeldoktorer – fem av ursprungligen tjugo promoti från 1871 – som den 31 maj 1921 fick mottaga jubelkransen. Som ett tidens tecken beledsagades inbjudningen till promotionen, utfärdad av astronomiprofessor Charlier, av en vetenskaplig uppsats på ett av vetenskapens nya internationella språk: engelskan.⁷⁴ Vid själva ceremonin klingade dock ännu det gamla latinet när Zander "ledsagades fram till

katedern av en marskalk och där mottog jubelkransen av promotor".⁷⁵ Ledsagningen i fråga var nog mer en artighet än påkallad av något fysiskt behov. Enligt tidningsuppgifter skall den gamle idrottsmannen Zander nämligen in i det längsta ha utmärkts av "oförminskade själskrafter" och ännu i november 1922 glatt kunnat fira sin 77-årsdag "i kretsen av tillgivna fränder och vänner". Vid julen samma år blev han dock sämre och "nödgades anlita sjukhusets vård". En "svårartad form av kräfta" konstaterades och den gamle professorn genomgick en operation, "vilken dock icke kunde rädda hans liv". Den 3 januari 1923 avled han.⁷⁶

Den bortgångne prisades vid sin bortgång i allehanda publikationer: från *Lunds Dagblad* som kallade honom "en av den lundensiska lärdomskulturens karaktäristiska gestalter"⁷⁷ till universitetets årsberättelse där rektor, juristen Johan C W Thyrén, konstaterade att "mycket få professorer torde så fullständigt hava behärskat sin vetenskap, som han behärskade den klassiska filologien".⁷⁸ Föreliggande artikel hade kunnat göras åtskilligt längre med citat ur alla de runor och minnesord som förärades Zander, men jag nöjer mig här med att citera några mer personliga rader ur vad hans lärjunge Martin P:son Nilsson i Kungliga humanistiska vetenskapssamfundets i Lund årsberättelse hade att skriva om den äldre Zander:

I det intimare personliga umgänge, som aldrig avbröts, sedan jag avlagt mina examina, ökades värnaden för mannen och jag lärde känna honom från andra sidor. Han blev också en annan med åren. Ojämnheten i hans lynne vek för mildhet och blidhet, han fylldes av en djup religiositet av den art, som förädlar människan. Han bekände den, då han började sitt svar på den hyllning, som kort efter hans avgång egnades honom i ett samkväm i det akademiska sällskapet, med att tacka Gud för den stora nåd, som han bevisat honom.

72. Alf Önnersfors: recension av P. G. Schmidt, *Supplemente lateinischer Prosa in der Neuzeit, i Lychnos – Lärdomshistoriska samfundets årsbok 1965–1966* (Stockholm 1966), s 467.

73. Löfstedt & Nilsson 1923, s 15.

74. Carl V L Charlier [som "Promotor"]: *Inbjudning till den högtidlighet varmed filosofie doktorspromotion av Filosofiska fakulteten i Lund anställes tisdagen den 31 maj 1921* (Lund 1921), s 3ff. Bland de övriga kvarlevande jubilarerna märktes bl a Göteborgsbiskopen Edvard Rodhe samt diplomaten och överstekammarjunkaren Hans Gustaf Trolle Wachtmeister, den senare dock absens.

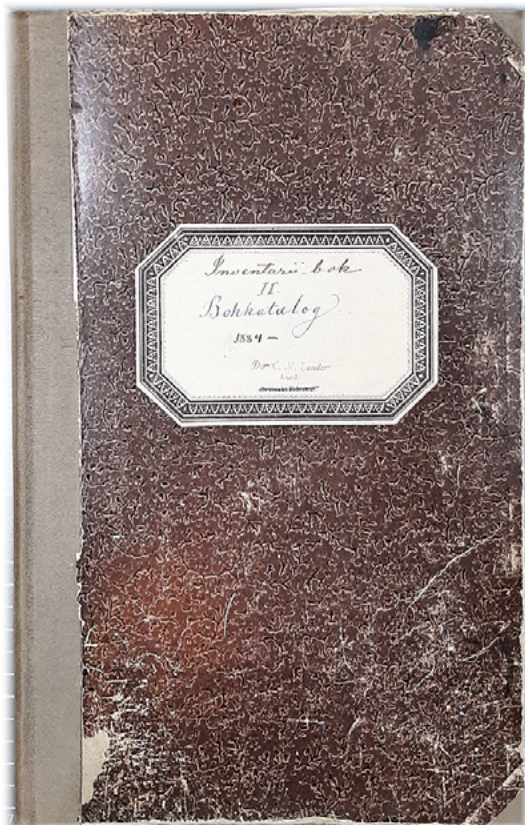
75. "Promotion i går i de traditionella högtidliga formerna" i *Lunds Dagblad* 1921-06-01.

76. E. L.: "Professor C. M. Zander död" i *Lunds Dagblad* 1923-01-04.

77. Ibid.

78. Johan C W Thyrén [som "universitetets rektor"]: *Lunds universitets årsberättelse 1922–1923* (Lund 1923), s 5.

Eljes behöll han sin tro för sig själv, men den, som kände honom, förstod hur den genomträngde och besjälade hela hans väsen och att det var den som gjorde honom mild och förstående. Den förmälde sig med hans humanistiska och vetenskapliga intressen; hans beläsenhet på det teologiska området var mycket omfattande.⁷⁹

Bland Zanders efterlämnade handlingar på Lunds universitetsbibliotek finns bland annat en med början 1884 upplagd "bokkatalog" över hans bibliotek. Katalogen ger en god bild av hur omfattande boksamlingen var, främst förstås i form av verk om och av latinska författare samt facklitteratur om filologi i allmänhet och om prosodik, rytmik och metrik i synnerhet. Katalogen rymmer dock även en stor mängd verk inom andra vetenskaper liksom modern skönlitteratur på många språk – däribland av Zanders kortvarige granne Strindberg. Foto: artikelförfattaren.

79. Löfstedt & Nilsson 1923, s 23f.

KVINNORNA I GRAVEN

Den 14 mars 1923 förrättades bouppteckningen efter Zander. Av denna framgår att två poster i den dödes kvarlätenskap stack ut värdemässigt. Den första var hans bibliotek, vilket av särskilt anlitade sakkunniga värderades till 4.000 kronor (motsvarande nästan 125.000 i dagens penningvärde); den andra fastigheten vid Tomegapsgatan, värd hela 21.000 kronor (drygt 655.000 i dag). Några egna barn hade Zander inte och hans syskon var alla avlidna. Dock fanns ett antal syskonbarn, men det var inget av dessa som fick åtnjuta dyrgriparna ur arvet. Böckerna gick huvudsakligen till Universitetsbiblioteket medan hus och tomt, enligt ett i augusti 1921 upprättat testamente, tillföll en Christina Ask.⁸⁰ Vem var, undrar läsaren rimligen, denna kvinna i Zanders liv?

I sina minnen av Zander från skoltiden skriver Ola Hansson att "man berättade också, att många flickor voro ute efter honom men att han obevekligen undvek de bästa partier och framhärdade i sitt ungarstånd".⁸¹ Det är också som något av en enslig Zander, sin studenttids sällskapsliv till trots, gått till eftervärlden. Som *Lunds Dagblad* skrev i sin runa över honom: "Zander levde och dog som en ensam man. Men hans ensamhet hade intet gemensamt med egoistens kalla isolering; det var den starkes och självständiges likgiltighet för världen och dess domar, den verkliga mannens stolta avskildhet från bullret på de andliga marknadstorgen, från politikens strebertum och slagord".⁸²

Och likväl: beger man sig till Zanders grav på Norra kyrkogården så kan man på den obeliskformade gravstenens sockel läsa icke blott hans eget namn utan även två kvinnors. Det första tillhör en Bengta Håkansson, avliden 1907. Hennes förnamn känner vi igen från tidningsrapporteringen om branden 1898, och kyrkböckerna bekräftar att det mycket riktigt är professorns hushållerska som här vilar med honom.

80. Riksarkivet: Lunds rådhusrätts- och magistrats arkiv, vol F II a:135 (Bouppteckningar 1923), s 94ff. Prisomräkningarna gjorda med hjälp av Ekonomiska museets valutaomvandlare (<https://ekonomiskamuseet.se/rakna-ut-penningvardet/>).

81. Hansson 1926, s 23.

82. E. L. 1923.

Det andra namnet är den nämnda Christina Ask, och en titt i samma källor utvisar att hon var Bengtas efterträdare i samma befattning de sista dryga femton åren av professors liv.⁸³ Uppenbarligen hade Zander varit mycket nöjd med båda dessa sina tjänarinnors

insatser eftersom han inte bara bjöd dem plats i sin egen grav utan även lämnade sitt värdefulla hem till den senare av dem. Och det var en gåva som varade: Christina Ask avled först sommaren 1946, ogift och ännu bosatt i sin arbetsgivares forna hem.⁸⁴

Fredrik Tersmeden
Arkivarie vid universitetsarkivet

Denna artikel tillägnas med tacksamhet universitetslektor Cajsa Sjöberg, en av dem som än i dag som upprätthåller undervisningen i Zanders gamla vetenskap och som många gånger välvilligt har bistått artikelförfattaren då hans eget gamla gymnasielatin inte förslagit för att tolka eller översätta källor på det gamla romarspråket.

83. Riksarkivet: Lunds domkyrkoförsamlings arkiv, vol A II a:16 och 33 (Församlingsbok 1902–1908 resp 1908–1914), uppslag 200 resp 197.

84. Sveriges dödbok 1830–2020.

Carl Magnus Zanders – och hans båda hushållerskors – grav på Norra kyrkogården. Foto: artikelförfattaren.

Program

1. Johann Sebastian Bach: *Bourée ur orkestersvit nr 3 BWV 1068*

2. Tal av Rector Magnificus, professor Erik Renström

3. Teologiska fakultetens dekanus, professor Stephan Borgehammar, presenterar Esther-Maria Guggenmos och Oliver Scharbrodt

Juridiska fakultetens dekanus, professor Eva Ryrstedt, presenterar Johannes Somsen

Medicinska fakultetens prodekanus, professor Martin L Olsson, presenterar Alex Evilevitch, Trevor Forsyth, Gabriela Godaly, Ingrid Hedenfalk, Marianne Jansson, Niklas Nielsen, Eva Serlachius och Allan Vaag

Samhällsvetenskapliga fakultetens dekanus, professor Christofer Edling, presenterar Ole Hammerslev, Mia Liinason, Anna Lundberg, Ian Manners och Simon Turner

Ekonomiska fakultetens dekanus, professor Mats Benner, presenterar Ester Barinaga, Therese Nilsson och Eva Ranehill

Naturvetenskapliga fakultetens dekanus, professor Sven Lidin, presenterar Derek Logan, Else Lytken och Nils Ryde

Tekniska fakultetens dekanus, professor Annika Olsson, presenterar Vanya Darakchieva, Jonas Johansson och Andrew Karvonen

Konstnärliga fakultetens dekanus, docent Sanimir Resic, presenterar Erik Heide

Rektor installerar de nya professorerna

4. Anonymus: *Gaudeamus Igitur*

5. Installationsföreläsning av professor Mia Liinason

6. Johann Sebastian Bach: *Gigue ur Cellosvit nr. 3 BWV 1009*

7. Tal av Lunds universitets studentkårers ordförande jur stud Emmy Svensson

8. Tal till Lunds studenter av professor Jonas Johansson

9. Johann Sebastian Bach: *Bourée ur orkestersvit nr 3 BWV 1068*

Musiker och sångare från Akademiska kapellet och Lunds Akademiska kör vid Odeum under ledning av director musices Patrik Andersson samt solist Viktor Vålvik.

Efter installationen är samtliga närvarande välkomna att inta förfriskningar i Pelarsalen i Universitetshuset.

LUNDS
UNIVERSITET

LUNDS UNIVERSITET

Box 117
221 00 Lund
Tel 046-222 00 00
www.lu.se